

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA EKONOMICKÁ

Bakalářská práce

Mandatorní výdaje v ČR – struktura a vývoj

**Mandatory expenditures in the Czech Republic – the structure and
development**

Kateřina Suchomelová

Plzeň 2012

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
Fakulta ekonomická
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Kateřina SUCHOMELOVÁ**
Osobní číslo: **K10B0073K**
Studijní program: **B6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Podniková ekonomika a management**
Název tématu: **Mandatorní výdaje v ČR - struktura a vývoj**
Zadávací katedra: **Katedra financí a účetnictví**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Charakterizujte pojem mandatorní výdaje a rozčleňte je dle jejich povah.
2. Provedte analýzu mandatorních výdajů v ČR ve vybraných letech.
3. Zhodnoťte vliv prováděných reforem na velikost mandatorních výdajů.
4. Shrňte řešenou problematiku.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy: 40 - 60 stran

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

- **HOLMAN,R.** *Ekonomie. 4. aktualizované vydání. Praha: C.H.Beck, 2005. ISBN 80-7179-891-6*
- **OCHRANA, F.; PAVEL, J.; VÍTEK, L. a kol.** *Veřejný sektor a veřejné finance: Financování nepodnikatelských a podnikatelských aktivit. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3228-2*
- **PAVLÁSEK, V.; HEJDUKOVÁ, P.** *Veřejné finance a daně v České republice. Plzeň: NAVA, 2010. ISBN 978-80-7211-360-6*
- **PEKOVÁ, J.** *Veřejné finance: úvod do problematiky. 4. aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Aspi, 2008. ISBN 978-80-7357-358-4*
- **PEKOVÁ, J.; PILNÝ, J.; JETMAR, M.** *Veřejná správa a finance veřejného sektoru. 2., přepracované vydání. Praha: Aspi, 2005. ISBN 80-7357-052-1*

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Jitka Singerová**
Katedra financí a účetnictví

Datum zadání bakalářské práce: **30. listopadu 2011**

Termín odevzdání bakalářské práce: **4. května 2012**

Doc. Dr. Ing. Miroslav Plevný
děkan

Prof. Ing. Lilia Dvořáková, CSc.
vedoucí katedry

V Plzni dne 30. listopadu 2011

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma

Mandatorní výdaje v ČR – struktura a vývoj

vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího bakalářské práce za použití pramenů uvedených v příložené bibliografii.

V Plzni, dne

.....

podpis autora

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucí mé bakalářské práce Ing. Jitce Singerové za cenné připomínky a náměty, které mi byly inspirací při psaní této práce.

Obsah

ÚVOD	8
1 POJEM MANDATORNÍ VÝDAJE	9
2 ROZDĚLENÍ MANDATORNÍCH VÝDAJŮ	11
2.1 Mandatorní výdaje vyplývající ze zákona	11
2.1.1 Sociální transfery.....	11
2.1.2 Mandatorní výdaje nemající povahu sociálních transferů	11
2.2 Ostatní mandatorní výdaje vyplývající z právních norem a smluv	11
2.3 Quasi mandatorní výdaje	11
3 CHARAKTERISTIKA MANDATORNÍCH VÝDAJŮ	13
3.1 Charakteristika mandatorních výdajů vyplývajících ze zákona	13
3.1.1 Dávky důchodového pojištění	14
3.1.2 Dávky nemocenského pojištění	15
3.1.3 Dávky státní politiky zaměstnanosti.....	18
3.1.4 Dávky státní sociální podpory a pomoc v hmotné nouzi.....	20
3.2 Charakteristika mandatorních výdajů nemajících povahu transferů	24
3.2.1 Platby státu za tzv. státní pojištěnce	24
3.2.2 Státní příspěvek na podporu stavebního spoření	24
3.2.3 Státní příspěvek na penzijní připojištění	24
3.2.4 Výdaje na dluhovou službu.....	25
3.2.5 Dotace státním fondům	25
3.2.6 Výdaje na volby, příspěvky politickým stranám	26
3.3 Charakteristika ostatních mandatorních výdajů vyplývajících z právních norem a smluv	27
3.3.1 Výdaje vyplývající z jiných právních norem	27
3.3.2 Výdaje vyplývající ze smluvních závazků	28
3.4 Charakteristika Quasi mandatorních výdajů	29
4 MANDATORNÍ VÝDAJE V ČESKÉ REPUBLICE V LETECH 2006 AŽ 2010	30
4.1 Vývoj mandatorních výdajů vyplývajících ze zákona	32
4.1.1 Sociální transfery.....	32
4.1.2 Dávky státní politiky zaměstnanosti.....	42
4.1.3 Dávky státní sociální podpory	46
4.2 Vývoj mandatorních výdajů nemajících povahu sociálních transferů	51
4.2.1 Výdaje státu do zdravotního pojištění.....	51
4.2.2 Stavební spoření.....	52

4.2.3	Státní příspěvek na penzijní připojištění	52
4.2.4	Výdaje na dluhovou službu.....	53
4.2.5	Dotace státním fondům	54
4.2.6	Výdaje na volby a příspěvky politickým stranám	55
4.3	Vývoj ostatních mandatorních výdajů vyplývajících z jiných právních norem a smluv.....	57
4.4	Vývoj Quasi mandatorních výdajů	60
5	ZHODNOCENÍ VLIVU REFORM	62
6	ZÁVĚR	68
7	ZDROJE:	71
8	SEZNAM ZKRATEK.....	76
9	SEZNAM TABULEK.....	77
10	SEZNAM OBRÁZKŮ	78

Úvod

Bakalářská práce pojednává o mandatorních výdajích, které se dělí na povinné výdaje na základě zákona a výdaje hrazené v důsledku jiných právních norem a smluvních závazků. V souvislosti s mandatorními výdaji je nutné zmínit i Quasi mandatorní výdaje, které stát vynakládá především k zabezpečení chodu a obranyschopnosti státu.

Oblast přikázaných výdajů patří v posledních letech k často diskutovaným tématům. Příčinou je nezadržitelně se zvyšující tempo růstu těchto výdajů, z nichž největší část tvoří povinné výdaje na základě zákona, zejména sociální transfery jako výsledek uplatňování politiky státu blahobytu. Sociálními transfery se stát snaží pomoci jedincům v běžných i mezních životních situacích, ke kterým patří například nemoc, mateřství, narození dítěte, pěstounská péče, propuštění z trestu odnětí svobody, ztráta zaměstnání, dosažení důchodového věku. Sociální politika je velmi důležitá, ale na druhé straně je nezbytné, aby v této oblasti pokračovaly reformy, které přehodnotí podmínky nároku, strukturu dávek a jejich výši, ale zejména pak zvýší kontrolu nároku na sociální dávky.

Z celkových výdajů státního rozpočtu mandatorní výdaje odčerpávají v průběhu posledních let více než polovinu prostředků a tento vývoj vykazuje rostoucí tendenci. Mandatorní výdaje jsou rozpočtovány spolu s dalšími výdaji ve státním rozpočtu a vláda podstupuje každý rok nelehký úkol, kterým je naproti výdajům rozpočtovat i příjmy. Důležité je nalézt rovnováhu mezi příjmy a výdaji, neboť současný dlouhodobý schodkový deficit představuje zátěž pro budoucí generace. Pro snížení tempa růstu přikázaných výdajů je nutné snížit jejich objem, a toho může vláda dosáhnout jen přijetím řady restriktivních opatření, která jsou veřejností přijímána negativně. Jedním z důležitých kroků, které vláda v této oblasti podnikla, je přijetí zákona č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů, kterým byla zahájena reforma veřejných financí, jejichž součástí jsou mandatorní výdaje.

Na začátku bakalářské práce jsou rozděleny a charakterizovány jednotlivé druhy přikázaných výdajů. Cílem bakalářské práce je provést analýzu mandatorních výdajů od roku 2006 do roku 2010 a na základě zjištěného stavu zhodnotit vliv reforem na velikost těchto výdajů ve sledovaném období. V závěru je shrnuta řešená problematika.

1 Pojem mandatorní výdaje

Pojem mandatorní výdaje v sobě zahrnuje „příkázané výdaje“ někdy označované také jako „povinné výdaje“. Jedná se o výdaje, které jsou externě stanoveny zákonem, jinou právní formou nebo vyplývají z pevně daných smluvních závazků státu. Mandatorní výdaje jsou součástí veřejných výdajů, které představují vztahy rozdělování a užití veřejných rozpočtů a mimorozpočtových fondů v rozpočtové soustavě. V podstatě jde především o nenávratné přerozdělování finančních prostředků z veřejných rozpočtů, podle určitých zásad a pravidel. Veřejné výdaje můžeme členit podle různých hledisek:

a) Z makroekonomického hlediska

- ❖ Vládní výdaje na nákup zboží a služeb – prostřednictvím těchto výdajů stát financuje, veřejnou správu, školství, kulturu, obranu, bezpečnost, zdravotnictví a další resorty. Tyto výdaje v podstatě umožňují v jednotlivých resortech nákup potřebných statků a služeb (například nákupy učebnic a učebních pomůcek, školních lavic, tabulí nebo projektorů, platy učitelů).
- ❖ Transferové výdaje - nenávratné a neekvivalentní přesuny peněžních prostředků z veřejných rozpočtů k domácnostem (například dávky sociálního zabezpečení – nemocenské, ošetřovné, peněžitá pomoc v mateřství, vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství, dávky státní sociální podpory, dávky v nezaměstnanosti a další). [1, s 177]

b) Podle sektorů

- ❖ Výdaje do sociálního sektoru
- ❖ Výdaje do tržního sektoru

c) Z hlediska plánovatelnosti

- ❖ Plánované výdaje - výdaje, které lze poměrně přesně rozpočtovat a zahrnují například výdaje na veřejnou správu, školství, zdravotnictví, zákonné transfery
- ❖ neplánované výdaje - výdaje, které vznikly během rozpočtovaného období, a nebylo možné s nimi počítat, například živelné pohromy, povodně, požáry, sankční platby a další.

d) Z časového hlediska

- ❖ Běžné výdaje - zahrnují pravidelné, dobře odhadnutelné a plánovatelné výdaje, které svým objemem převažují investiční výdaje
- ❖ Investiční výdaje – slouží k pořízení investic do veřejného sektoru. [2, s 129]
Objem těchto investic většinou dosahuje vysokých hodnot například investice na výstavbu silnic a dálnic nebo investice z rozpočtů obce na výstavbu plynofikace, vodní kanalizace, čističky odpadních vod.

e) Z hlediska zákonné předurčenosti výdajových položek

- ❖ Mandatorní výdaje
- ❖ Nemandatorní (ostatní) výdaje – těmito výdaji může vláda operativně reagovat na měnící se podmínky fungování veřejnoprávních organizací a na změny v jejich potřebách. [1, s 178]

2 Rozdělení mandatorních výdajů

2.1 Mandatorní výdaje vyplývající ze zákona

2.1.1 Sociální transfery

- ❖ **Dávky důchodového pojištění** – starobní důchody, invalidní důchody, pozůstalostní důchody
- ❖ **Dávky nemocenského pojištění** – nemocenské, ošetřovné, peněžitá pomoc v mateřství, vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství
- ❖ **Dávky státní politiky zaměstnanosti** – podpora v nezaměstnanosti, podpora při rekvalifikaci
- ❖ **Dávky státní sociální podpory** – přídavek na dítě, sociální příplatek, příspěvek na bydlení, porodné, rodičovský příspěvek, pohřebné, dávky pěstounské péče, pomoc v hmotné nouzi, ostatní sociální služby

2.1.2 Mandatorní výdaje nemající povahu sociálních transferů

- ❖ Platby státu za tzv. státní pojištěnce
- ❖ Státní příspěvek na podporu stavebního spoření
- ❖ Státní příspěvek na penzijní připojištění
- ❖ Výdaje na dluhovou službu
- ❖ Dotace státním fondům
- ❖ Výdaje na volby a příspěvky politickým stranám

2.2 Ostatní mandatorní výdaje vyplývající z právních norem a smluv

- ❖ Státní podpora hypotečního úvěrování
- ❖ Výdaje na splácení zahraničního státního dluhu
- ❖ Vládní transfery do zahraničí
- ❖ Příspěvky ČR do rozpočtu mezinárodních institucí – výdaje do EU, NATO, OSN

2.3 Quasi mandatorní výdaje

- ❖ Výdaje kapitoly Ministerstva obrany
- ❖ Výdaje na aktivní politiku zaměstnanosti

- ❖ Výdaje na mzdy zaměstnanců organizačních složek státu
- ❖ Dotace do fondů kulturních a sociálních potřeb
- ❖ Výdaje spojené se soudními a mimosoudními rehabilitacemi a odškodněními

3 Charakteristika mandatorních výdajů

3.1 Charakteristika mandatorních výdajů vyplývajících ze zákona

Sociální zabezpečení představuje soubor institucí a opatření, která směřují ke zlepšení základních životních potřeb obyvatel. Během svého života se člověk může ocitnout v tíživé situaci, kterou si sám nezavinil a kterou by bez náležité pomoci neuměl nebo nemohl sám vyřešit. Příkladem takové situace je například živelná katastrofa, nezaviněná ztráta zaměstnání, dlouhodobá ztráta pracovní schopnosti z důvodu pracovního úrazu, nemoc a další. „Ochranu před těmito negativními událostmi mu mají zajistit vlastní úspory či jeho rodina. Ne vždy je to však možné, a proto je zde stát se svými nástroji sociální politiky (z nichž jedním je dávkový systém), kterými se snaží pádu do chudoby zabránit“. [4, 157] Zásadní vliv pro rozvoj sociálního zabezpečení měl sociální stát, neboli stát blahobytu. Typologií sociálního státu se zabývali Richard H. Titmuss a Esping Andersen, na základě jejichž teorií rozeznáváme tři základní modely sociálního státu:

- ❖ Titmuss – reziduální sociální stát, Esping-Andersen – liberální
- ❖ Titmuss – pracovně-výkonný sociální stát, Esping-Andersen – konzervativní
- ❖ Titmuss – institucionální, Esping-Andersen – sociálně demokratický [6]

„Typem sociálního státu rozumí Esping-Andersen politickou organizaci ekonomiky, která udává pravidla pro distribuci zdrojů mezi různými skupinami obyvatel, neboli rozdělení rolí mezi rodinou, trhem a státem v oblasti poskytování sociálního blaha obyvatelům...“ [5]

Soustava sociálního zabezpečení v České republice zahrnuje systém sociálního pojištění, systém státní sociální podpory a pomoc v hmotné nouzi. Systém sociálního pojištění se dále skládá z důchodového pojištění, nemocenského pojištění a z pojištění v nezaměstnanosti. V systému sociálního zabezpečení jsou používány dva ukazatele „sociální kvóta“ a „složená sociální kvóta“, pomocí kterých je vyjádřeno zatížení obyvatel v této oblasti. První ukazatel je vyjádřen podílem výdajů na sociální zabezpečení a hrubého domácího produktu (HDP), druhý ukazatel navíc k výdajům na sociální zabezpečení přičítá i výdaje na daně.

3.1.1 Dávky důchodového pojištění

System důchodového pojištění je upraven zákonem č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, který nabyl účinnosti dnem 1. ledna 1996. Základní důchodové pojištění je od tohoto roku založeno na principu sociální solidarity a na principu průběžného financování. Důchodový systém je tvořen třemi pilíři:

- ❖ 1. pilíř je nejpodstatnější, ze kterého pobírá důchod více než 99% obyvatel České republiky ve věku vyšším, než je věková hranice pro jeho přiznání. Je to systém dávkově definovaný a průběžně financovaný (PAYGO).
- ❖ 2. pilíř představuje aktivity zaměstnavatelských subjektů směřujících k poskytování dávek občanům ve stáří, dobrovolná část ze strany zaměstnavatele či ze strany zaměstnance. Tento systém je obvyklý v členských státech Evropské Unie, ale v českém důchodovém systému neexistuje.
- ❖ 3. pilíř zahrnuje soukromé aktivity občanů, ke kterým patří spoření, komerční životní pojištění, penzijní připojištění a další [7]

Z důchodového systému jsou pojištěncům vypláceny 3 druhy důchodů, v závislosti na splnění zákonem stanovených podmínek. Jedná se o důchod starobní, invalidní a pozůstalostní, do kterého patří důchod vdovský, vdovecký a sirotčí. Dávka je konstruována ze dvou složek a to z pevné (základní složka) a z procentní. V případě, že dojde k situaci, kdy má pojištěnec nárok na dva různé důchody, náleží vyšší důchod v plné výši a z ostatních důchodů pak polovina procentní výměry. O nároku na důchod, jeho výši a výplatě rozhoduje Česká správa sociálního zabezpečení. [7]

3.1.1.1 Starobní důchody

Na starobní důchod má nárok pojištěnec, jestliže získal potřebnou dobu pojištění a dosáhl stanoveného věku, popřípadě splňuje další podmínky stanovené zákonem o důchodovém pojištění. Od 1. ledna 2010 dochází postupně k prodlužování doby pojištění nutné pro vznik nároku na starobní důchod (z 25 let na 35 let). Tempo prodlužování doby je 1 rok za každý rok účinnosti zákona o důchodovém pojištění. [8]

3.1.1.2 Invalidní důchody

Do konce roku 2009 se dávky invalidního důchodu dělily na plný invalidní důchod a částečný invalidní důchod. S účinností od 1. ledna 2010 byla uzákoněna změna, která spočívala v novém vymezení invalidity. Nově byla zavedena jedna dávka invalidního důchodu pro invaliditu prvního, druhého a třetího stupně, v závislosti na poklesu pracovní schopnosti pojištěnce.

Rozdělení invalidity:

- ❖ Invalidita prvního stupně – pracovní schopnost pojištěnce poklesla nejméně o 35%, avšak nejvíce o 49%
- ❖ Invalidita druhého stupně – pracovní schopnost pojištěnce poklesla nejméně o 50%, avšak nejvíce o 69%
- ❖ Invalidita třetího stupně – pracovní schopnost pojištěnce poklesla nejméně o 70% [9]

3.1.1.3 Pozůstalostní důchody

Pozůstalostní důchody zahrnují tři dávky a to důchod vdovský, vdovecký a sirotčí. Na vdovský důchod má nárok vdova po zemřelém manželovi a na vdovecký důchod má nárok vdovec, podmínky nároku jsou pro obě dávky stejné. Vdovský a vdovecký důchod náleží po dobu jednoho roku od smrti manžela či manželky, po té pouze při splnění zákonem stanovených podmínek, kterými jsou například péče o nezaopatřené dítě nebo péče o dítě, které je závislé na péči jiné osoby atd. Poslední třetí dávkou je sirotčí důchod, na který má nárok nezaopatřené dítě, zemře-li mu rodič nebo osoba, která převzala dítě do péče nahrazující péči rodičů. Nárok na tuto dávku však nevzniká po zemřelém pěstounovi. U sirotčího důchodu může dojít k situaci, kdy dítě bude oboustranně osiřelé, zákon pak stanoví nárok na dávku po každém z rodičů. Sirotčí důchod zaniká dnem, kdy dítě přestane být nezaopatřeným dítětem a dále v případě osvojení. [10]

3.1.2 Dávky nemocenského pojištění

Z nemocenského pojištění jsou pojištěncům vypláceny tzv. „krátkodobé sociální události“, v podobě 4 druhů dávek: nemocenské, ošetrovné, peněžitá pomoc v těhotenství a mateřství (PPM) a vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství (VPTM). Nárok na tyto dávky je podmíněn účastí v nemocenském pojištění, která je u osob samostatně výdělečně činných (OSVČ) dobrovolná, ale u zaměstnanců povinná.

Zákon o nemocenském pojištění definuje pojem zaměstnání a zaměstnání malého rozsahu. O zaměstnání se jedná, pokud jsou splněny následující tři podmínky: výkon práce na území České republiky, rozsah zaměstnání (alespoň 15 kalendářních dnů) a tzv. rozhodný příjem, který byl s účinností od 1. ledna 2012 zvýšen z 2 000 Kč na 2 500 Kč. Zaměstnání malého rozsahu znamená, že není splněna podmínka tzv. rozhodného příjmu, účast na nemocenském pojištění pak vzniká pouze v těch měsících, kdy splní i tuto třetí podmínku. S účinností od 1. ledna 2012 byl rozšířen okruh povinně nemocensky pojištěných osob o zaměstnance činných na základě dohody o provedení práce, jestliže v kalendářním měsíci dosáhli příjmu nad 10 000 Kč. [11]

Dávky jsou vypláceny za kalendářní dny, denní vyměřovací základ (DVZ) je stanoven podílem vyměřovacího základu v rozhodném období (obvykle 12 kalendářních měsíců před vznikem sociální události) a počtu kalendářních dnů připadajících na rozhodné období, které je možno ponížít o tzv. vyloučené dny (kalendářní dny omluvené absence bez náhrady příjmů, kalendářní dny dočasné pracovní neschopnosti nebo karantény). Tento podíl je upraven redukčními hranicemi na konečný redukovaný denní vyměřovací základ. U dvou dávek nemocenského pojištění je stanovena ochranná lhůta, u nemocenské činí 7 kalendářních dnů a u PPM činí 180 kalendářních dnů ode dne zániku pojištění s přihlédnutím k dalším podmínkám stanoveným zákonem. Dávky jsou vypláceny Okresními správami sociálního zabezpečení a Pražskou správou sociálního zabezpečení, jejich nadřízeným orgánem je Česká správa sociálního zabezpečení. Celý systém nemocenského pojištění je upraven zákonem č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění. [12]

3.1.2.1 Nemocenské dávky

Nárok na nemocenskou má pojištěnec, který byl dočasně uznán práce neschopným nebo mu byla nařízena karanténa, od 22. kalendářního dne trvání dočasné pracovní neschopnosti (zákonná úprava na období od 1. ledna 2011 do 31. 12. 2013 s cílem ponížít objem výdajů). U OSVČ musí být splněna ještě podmínka minimální účasti nemocenského pojištění 3 měsíce bezprostředně před vznikem sociální události. Podpůrčí doba, po kterou může být nejdéle dávka vyplácena, je maximálně 380 kalendářních dnů, u poživitele starobního důchodu a invalidního důchodu 3. stupně pak maximálně 63 kalendářních dnů. Výše nemocenské je stanovena za kalendářní den a činí 60% redukovaného DVZ. [13]

3.1.2.2 Ošetřovné

Dávka ošetřovné v minulosti nazývána podpora při ošetřování člena rodiny náleží zaměstnanci z důvodu ošetřování nebo péče o dítě mladší 10 let. Na ošetřovné nevzniká nárok zaměstnancům činným na základě dohody o pracovní činnosti, dohody o provedení práce, u zaměstnání malého rozsahu atd. Podpůrčí doba u této dávky činí nejdéle 9 kalendářních dnů u osamělého zaměstnance pak 16 kalendářních dnů. Výše ošetřovného za kalendářní den činí 70% redukováného DVZ. [11]

3.1.2.3 Peněžité pomoci v mateřství

Nárok na PPM vzniká pojištěnce (zaměstnanec, OSVČ), která porodila dítě. Tato pojištěnka může požádat o dávku nejdříve od počátku osmého týdne před pravděpodobným dnem porodu. K dalším pojištěncům, kterým dle zákona o nemocenském pojištění vzniká nárok, je pojištěnec pokud převzal dítě do péče nahrazující péči rodičů, pokud pečuje o dítě, jehož matka zemřela nebo pokud se o něj nemůže starat z důvodu dlouhodobé neschopnosti. Pro přiznání dávky je nutné, aby byla splněna účast na pojištění u pojištěnce alespoň po dobu 270 kalendářních dnů v posledních dvou letech před nástupem na PPM. U OSVČ je nárok podmíněn dále účastí 180 kalendářních dnů v posledním roce před dnem počátku podpůrčí doby. Podpůrčí doba činí 28 týdnů, pokud pojištěnka porodila zároveň dvě a více dětí činí tato podpůrčí doba 37 týdnů. PPM se vyplácí ode dne vzniku sociální události a výše dávky za kalendářní den činí 70% redukováného DVZ. Na základě písemné dohody od počátku sedmého týdne po porodu je zákonem umožněno střídání péče o dítě mezi matkou dítěte, jejím manželem či otcem dítěte, přičemž každý z nich má v období péče o dítě nárok na dávku PPM. „U muže se přitom od 1. 1. 2012 zavádí další podmínka, a to že bude pečovat o dítě nejméně 7 kalendářních dnů po sobě jdoucích.“ [11]

3.1.2.4 Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství

Dávka VPTM náleží zaměstnankyni za kalendářní dny, v nichž trvalo převedení na jinou práci z důvodu těhotenství, mateřství nebo kojení. Tato dávka náleží nejdéle do počátku šestého týdne před očekávaným dnem porodu, v případě převedení z důvodu mateřství a kojení pak i v zákonem stanovených případech po porodu. Výše VPTM je stanovena jako rozdíl DVZ před převedením a po převedení. Dávka je vyplácena od vzniku sociální události.

3.1.3 Dávky státní politiky zaměstnanosti

Státní politika zaměstnanosti je upravována zákonem č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti spolu s dalšími nařízeními vlády a vyhláškami. K hlavním cílům státní politiky zaměstnanosti (SPZ) patří dosažení rovnováhy mezi nabídkou a poptávkou po pracovních silách, dosažení plné zaměstnanosti, produktivní využívání pracovních zdrojů a zajištění ochrany proti nezaměstnanosti. Výkonnými orgány v této problematice jsou Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV) a Úřady práce (ÚP) České republiky. Úřady práce vykonávají v této oblasti funkci pasivní a aktivní. Aktivní politika zaměstnanosti (APZ) zahrnuje zejména podporu Úřadů práce na zřizování nových pracovních příležitostí a poskytování příspěvků zaměstnavatelům při zaměstnávání uchazečů o zaměstnání i uchazečům samotným. Pasivní politika zaměstnanosti (PPZ) zahrnuje podporu v nezaměstnanosti (PVN) a podporu při rekvalifikaci (PPR). Rozhodné období pro posouzení nároku na dávky pasivní politiky zaměstnanosti jsou poslední dva roky před zařazením uchazeče o zaměstnání do evidence ÚP (do konce roku 2011 tři roky). O dávkách rozhoduje krajská pobočka Úřadu práce. V tabulce číslo 1 můžeme sledovat v posledních třech letech neustálý nárůst maximálních částek jak u podpory v nezaměstnanosti tak u podpory při rekvalifikaci, které v konečném objemu každoročně v nezanedbatelné výši zatěžují státní rozpočet a podílí se na růstu mandatorních výdajů.

Tabulka 1: Maximální výše podpory v nezaměstnanosti a podpory při rekvalifikaci

Maximální výše podpory při doložení příjmů (měsíčně v Kč)	2012	2011	2010	2009
Podpora v nezaměstnanosti	14 225	13 528	13 280	13 307
Podpora při rekvalifikaci	15 942	15 161	14 883	14 913
Maximální výše podpory bez doložení příjmů (měsíčně v Kč)	2012	2011	2010	2009
Podpora v nezaměstnanosti	3 679	3 499	3 435	3 442
	2 944	2 799	2 748	2 754
	2 698	2 566	2 519	2 524
Podpora při rekvalifikaci	3 434	3 266	3 206	3 312

Zdroj: Měšec, Česká republika [14]

3.1.3.1 Podpora v nezaměstnanosti

Podpora v nezaměstnanosti náleží uchazeči o zaměstnání za podmínky, že v rozhodném období získal dobu důchodového pojištění v délce alespoň 12 kalendářních měsíců, požádal ÚP, u kterého je veden o tuto dávku, a není poživitelem starobního důchodu ke dni, od kterého mu dávka náleží. Podpůrčí doba u podpory v nezaměstnanosti je stanovena dle věku uchazeče (do 50 let – 5 měsíců, nad 50 let do 55 let – 8 měsíců a nad 55 let – 11 měsíců), rozhodný je věk uchazeče o zaměstnání ke dni podání písemné žádosti. Výše podpory se stanoví procentní sazbou z průměrného měsíčního čistého výdělku nebo z posledního vyměřovacího základu v rozhodném období, pokud uchazeč naposledy vykonával samostatnou výdělečnou činnost. Procentní sazba je za první dva měsíce 65%, za další dva měsíce 50% a za následující měsíce 45%.

3.1.3.2 Podpora při rekvalifikaci

Nárok na podporu při rekvalifikaci má uchazeč o zaměstnání, který se účastní rekvalifikačního kurzu zabezpečovaného Úřadem práce a pokud je splněna podmínka, že není poživitelem starobního důchodu. Podpora při rekvalifikaci se poskytuje po celou dobu rekvalifikačního kurzu a výše podpory při rekvalifikaci je stanovena ve výši 60% z vyměřovacího základu. [15]

3.1.4 Dávky státní sociální podpory a pomoc v hmotné nouzi

Stát se prostřednictvím systému státní sociální podpory podílí na částečném krytí nákladů na výživu a ostatních základních osobních potřeb dětí a rodin, popřípadě i jiných sociálních událostí. Systém státní sociální podpory je upraven zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ze kterého jsou vypláceny „testované“ a „netestované“ dávky. Testované dávky jsou poskytovány v závislosti na příjmu a zahrnují přídavek na dítě (PND), příspěvek na bydlení a porodné. U jednotlivých testovaných dávek je zákonem stanoveno rozhodné období, za které je příjem sledován. Tento příjem je porovnáván s částkou životního minima popřípadě s jeho násobky. Do netestovaných dávek, které jsou poskytovány bez ohledu na výši příjmu, patří pohřebné, dávky pěstounské péče a rodičovský příspěvek. Podmínkou nároku na dávky je trvalé bydliště na území České republiky, nárok občanů jiných zemí EU, případně třetích zemí je specificky upraven v zákoně. Dávky jsou vypláceny ÚP měsíčně, čtvrtletně nebo jednorázově v závislosti na druhu dávky. U jednorázových dávek zaniká nárok uplynutím 1 roku od vzniku nároku a u ostatních dávek uplynutím 3 měsíců ode dne, za který dávka náleží. [16]

3.1.4.1 Přídavek na dítě

Nárok na přídavek na dítě má nezaopatřené dítě, jestliže rozhodný příjem v rodině je do 2,4 násobku životního minima. Rozhodné období je přecházející kalendářní rok. Přídavek na dítě je stanoven pevnou částkou podle věku dítěte (do 6 let 500 Kč, 6 - 15 let 610 Kč, 15 - 26 let 700 Kč). [16]

3.1.4.2 Příspěvek na bydlení

Stát přispívá touto dávkou na úhradu nákladů na bydlení jednotlivcům a rodinám, které mají nízké příjmy. Rozhodným obdobím je předchozí kalendářní čtvrtletí. Na tuto dávku vzniká nárok vlastníkově nebo nájemci bytu, pokud jim zákonem stanovená procentní část příjmů nestačí na úhradu nákladů na bydlení. Náklady na bydlení jsou normativně stanoveny zákonem. [16]

3.1.4.3 Porodné

Porodné je jednorázovou dávkou, rozhodným obdobím je předcházející kalendářní čtvrtletí a příjem nesmí překračovat 2,4 násobek životního minima. Nárok na porodné má žena, která porodila své první živé dítě nebo více dětí. Nárok na porodné má rovněž

otec prvního živě narozeného dítěte nebo dětí, jestliže žena, která dítě porodila, zemřela a za podmínky, že porodné již nebylo vyplaceno. Porodné je stanoveno dvěma pevně stanovenými částkami a to 13 000 Kč na první živě narozené dítě a 19 500 Kč pokud se s prvním živě narozeným dítětem narodí další živě narozené dítě nebo děti. [16]

3.1.4.4 Rodičovský příspěvek

„ Nárok na rodičovský příspěvek má rodič, který po celý kalendářní měsíc osobně a celodenně a řádně pečuje o dítě, které je nejmladší v rodině, a to až do vyčerpání celkové částky 220 000 Kč, nejdéle do 4 let věku tohoto dítěte“ [17]

S účinností od 1. ledna 2012 došlo ke změně podmínek při stanovení měsíčních částek rodičovského příspěvku, výchozím bodem je výše DVZ k datu narození dítěte. Zákon stanoví, za jakých podmínek může být zvolena měsíční výše rodičovského příspěvku a kdy je možné čerpat rodičovský příspěvek v maximální výši 11 500 Kč. Výše příspěvku je možné měnit jedenkrát za tři měsíce. V případě, že nelze vyměřovací základ stanovit, rodičovský příspěvek je stanoven dvěma pevnými částkami, a to 7600 Kč měsíčně do konce 9. měsíce věku a po té ve výši 3 800 Kč měsíčně do 4 let věku dítěte. [16]

3.1.4.5 Pohřebné

Pohřebné je jednorázová dávka, která je zákonem stanovena v pevné výši a to v současné době na 5 000 Kč. Nárok na pohřebné má osoba, která vypravila pohřeb dítěti, které bylo ke dni smrti nezaopatřeným dítětem nebo osobě, která byla ke dni smrti rodičem nezaopatřeného dítěte, jestliže dítě nebo osoba měly trvalý pobyt na území České republiky.

3.1.4.6 Dávky pěstounské péče

Mezi dávky pěstounské péče patří: příspěvek na úhradu potřeb dítěte, odměna pěstouna, příspěvek při převzetí dítěte a příspěvek na zakoupení motorového vozidla. Stát těmito dávkami přispívá na pěstounskou péči, která nahrazuje péči rodičů.

Na příspěvek na úhradu potřeb dítěte má nárok nezletilé dítě svěřené do pěstounské péče. Měsíční výše příspěvku je stanovena zákonem jako součin částky životního minima a koeficientu.

Odměna pěstouna činí 3 410 Kč za každé svěřené dítě do pěstounské péče (součin částky životního minima jednotlivce a koeficientu 1,00). Tato dávka náleží pěstounovi až do zletilosti dítěte a pak po dobu, kdy svěřené dítě má nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte.

Příspěvek při převzetí dítěte je jednorázovou dávkou, která je stanovena pevnou částkou dle věku dítěte převzatého do pěstounské péče (do 6 let ve výši 8 000 Kč, 6 - 15 let ve výši 9 000 Kč a 15 - 18 let ve výši 10 000 Kč).

Nárok na příspěvek na zakoupení motorového vozidla vzniká pěstounovi, pokud má v péči nejméně čtyři děti. Výše příspěvku je zákonem stanovena ve výši 70% z pořizovací ceny nebo výdajů na opravu motorového vozidla, maximálně však ve výši 100 000 Kč. Součet příspěvku nesmí za posledních 10 kalendářních let překročit částku 200 000 Kč a motorové vozidlo nesmí být používáno k výdělečné činnosti. [18]

3.1.4.7 Pomoc v hmotné nouzi

„Systém pomoci v hmotné nouzi vychází z principu, že každá osoba, která pracuje, se musí mít lépe než ta, která nepracuje, popřípadě se práci vyhýbá.“ [19]

Pomoc v hmotné nouzi zahrnuje tři dávky, kterými jsou příspěvek na bydlení, doplatek na bydlení a mimořádnou okamžitou výpomoc. Pro přiznání nároku na dávku je rozhodující příjem, který se zjišťuje za poslední tři kalendářní měsíce před podáním žádosti. V případě zkoumání příjmů u těchto dávek, je ještě nutné vyhovět jedné podmínce, a to, že osoba si tento příjem nemůže zvýšit vlastním přičiněním, kterým je myšleno uplatnění nároků a pohledávek, prodejem majetku nebo jeho využitím.

Příspěvek na živobytí – nárok vzniká osobě či rodině za podmínky, že po odečtení přiměřených nákladů na bydlení nedosahují částky živobytí, která je stanovena pro každou osobu individuálně a odvíjí se od částek životního a existenčního minima. Výše příspěvku je stanovena jako rozdíl příjmů po odečtení nákladů na bydlení a částky živobytí.

Doplatek na bydlení je konstruována tak, aby rodině či osobě po zaplacení nezbytných nákladů na bydlení zbyla částka živobytí.

Třetí a poslední dávkou je Mimořádná okamžitá pomoc, která je určena pro situace, které se musí řešit ihned a nesnesou žádný časový odklad. Mezi tyto situace patří

například povodeň, zemětřesení, propuštění z vazby nebo z výkonu trestu odnětí svobody, propuštění z psychiatrické léčebny, propuštění z léčebného zařízení pro chorobné závislosti. [20]

3.1.4.8 Ostatní sociální služby

K ostatním sociálním službám patří příspěvek na péči, který je určen především pro nákup potřebných služeb. Výše dávky je určena dle věku a míry závislosti. „Míra závislosti je posuzována podle soběstačnosti příjemce, tedy jeho schopnosti obstarat si potraviny a běžné předměty, mytí nádobí apod. V úvahu je též brána schopnost zvládnout základní sociální aktivity, jako je vyřizování osobních věcí či nakládání s penězi.“ [4, s 168] K nevýhodě u této dávky patří skutečnost, že není možné zkontrolovat, zda tento příspěvek je vynaložen na nákup potřebné sociální služby.

3.2 Charakteristika mandatorních výdajů nemajících povahu transferů

3.2.1 Platby státu za tzv. státní pojištění

Zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění vymezuje pojištěnce, za které je plátcem pojistného stát prostřednictvím státního rozpočtu. Jsou to například nezaopatřené děti, poživatelé důchodu ze systému důchodového pojištění, příjemce rodičovského příspěvku, ženy na mateřské a rodičovské dovolené, uchazeč o zaměstnání a další. Výše pojistného činí 13,5 % z vyměřovacího základu za rozhodné období, kterým je kalendářní měsíc. V současné době je výše pojistného za tyto pojištěnce ve výši 723 Kč měsíčně a vyměřovací základ je ve výši 5 355 Kč. Stát provádí platbu pojistného na účet všeobecného zdravotního pojištění, který je spravován Všeobecnou zdravotní pojišťovnou, která po té rozděluje pojistné jednotlivým pojišťovnám dle zákonem stanovených pravidel. [1]

3.2.2 Státní příspěvek na podporu stavebního spoření

Stavební spoření je oblíbeným produktem stavebních spořitelen, jehož podmínky jsou upraveny zákonem č. 96/1993 o stavebním spoření. Klient uzavírá písemnou smlouvu se stavební spořitelnou o stavebním spoření, ve které si určuje cílovou částku, zda bude žádat o úvěr nebo jen spořit, zda bude žádat o státní příspěvek, stanovuje si frekvenci a velikost vkladů a další podmínky smlouvy. Účastník stavebního spoření má za předem stanovených podmínek nárok na poskytnutí úvěru ze stavebního spoření pro bytové potřeby a na státní podporu ze stavebního spoření, která je ve výši 10% z naspořené částky v příslušném roce, maximálně z částky 20 000 Kč. Státní podpora za rok 2011 je vyplácena v roce 2012. [21]

3.2.3 Státní příspěvek na penzijní připojištění

Penzijní připojištění je smluvní vztah, uzavřený na základě písemné smlouvy o penzijním připojištění se státním příspěvkem mezi penzijním fondem a fyzickou osobou starší 18 let, který je upraven zákonem č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění. Účastník penzijního připojištění se prostřednictvím tohoto smluvního vztahu rozhodl spořit peněžní prostředky a zabezpečit se ve stáří. Při uzavírání smlouvy s penzijním fondem si účastník stanovuje frekvenci pravidelných splátek v určité výši, které je pak povinen hradit a změna výše spořicí částek může být prováděna pouze změnou

smlouvy a časově do budoucna. Z penzijního připojištění jsou vypláceny čtyři dávky, z nichž starobní a invalidní penze je stanovena ve smlouvě o penzijním připojištění se státním příspěvkem automaticky a o dalších dvou penzích, kterými jsou výsluhová penze a pozůstalostní penze, si rozhoduje účastník při podpisu smlouvy. Výhodou pro účastníky penzijního připojištění je státní příspěvek, jehož výše je stanovena v závislosti na výši příspěvku účastníka.

Tabulka 2: Státní příspěvek na penzijní připojištění

Výše příspěvku účastníka v Kč	Výše státního příspěvku v Kč
100 až 199	50 + 40% z částky nad 100
200 až 299	90 + 30% z částky nad 200
300 až 399	120 + 20% z částky nad 300
400 až 499	140 + 10% z částky nad 400
500 a více	150

Zdroj: Ministerstvo financí České republiky [22]

3.2.4 Výdaje na dluhovou službu

„Státní dluh vzniká kumulací rozpočtových schodků, na jejichž financování si vláda půjčuje peníze od soukromého sektoru.“ [44]

Výdaje na dluhovou službu zahrnují platby na splacení úroků a poplatků spojených s obsluhou a správou státního dluhu a realizované kurzové ztráty při splátkách jistiny zahraničního dluhu. Tyto povinné výdaje jsou rozpočtovány v Zákoně o státním rozpočtu (SR) na příslušný rok a přehled rozpočtových výdajů je uveden v Kapitole č. 396 Státní dluh.

3.2.5 Dotace státním fondům

K dalším povinným mandatorním výdajům nemajícím povahu transferů patří dotace státním fondům, které jsou rozpočtovány v Zákoně o státním rozpočtu pro příslušný rok v oblasti neinvestičních transferů veřejným rozpočtům ústřední úrovně. V současné době v České republice je šest státních fondů, kterými jsou Státní zemědělský intervenční fond (SZIF) a Státní fond dopravní infrastruktury (SFDI), Státní fond pro podporu a rozvoj české kinematografie, Státní fond rozvoje bydlení a Státní fond

kultury a Státní fond životního prostředí. Správcem každého státního fondu je příslušné ministerstvo.

3.2.6 Výdaje na volby, příspěvky politickým stranám

V rozpočtovaných výdajích SR do oblasti neinvestičních transferů neziskovým a podobným organizacím jsou zahrnuty příspěvky na úhradu volebních nákladů (pouze za výsledky voleb do Poslanecké sněmovny, pokud získaly ve volbách nejméně 1,5% z celkového počtu hlasů – 100 Kč za každý odevzdaný hlas) a příspěvek na činnost strany, který zahrnuje příspěvek na mandát a stálý příspěvek (ve výši 6 000 000 Kč ročně pro stranu a hnutí, pokud získaly v posledních volbách do Poslanecké sněmovny 3% hlasů). Podmínky nároku na oba příspěvky jsou upraveny zákonem č. 424/91 Sb., ze dne 2. října 1991 o sdružování v politických stranách a v politických hnutích. Příspěvek na činnost je politickým stranám vyplácen Ministerstvem financí ve dvou pololetních splátkách na základě žádosti, v případě nedodržení zákonem stanovených podmínek, je v pravomoci Ministerstva financí výplatu pozastavit. [23]

3.3 Charakteristika ostatních mandatorních výdajů vyplývajících z právních norem a smluv

3.3.1 Výdaje vyplývající z jiných právních norem

3.3.1.1 Státní podpora hypotečního úvěrování

Státní finanční podpora hypotečního úvěrování je upravena nařízením vlády 249/2002 Sb., o podmínkách poskytování příspěvků k hypotečnímu úvěru osobám mladším 36 let. Státní podpora je poskytována prostřednictvím Ministerstva pro místní rozvoj a je poskytována ke splátce úvěru. Cílem státní podpory hypotečního úvěrování je pomoc mladým lidem do 36 let zvýšit dostupnost bydlení. Nárok na příspěvek vzniká fyzické osobě do 36 let k hypotečnímu úvěru v české měně na koupi bytu nejvýše do částky 800 000 Kč nebo na koupi rodinného domu s jedním bytem nejvýše do částky 1 500 000 Kč na území České republiky nejdéle po dobu 10 let, s přihlédnutím k dalším podmínkám. Příjemci státní podpory hypotečního úvěrování nemůže vzniknout nárok opakovaně. [24]

3.3.1.2 Novomanželské půjčky

V kapitole č. 398 Všeobecná pokladní správa jsou zahrnuty výdaje na státní příspěvek k novomanželským půjčkám při narození dítěte, které jsou hrazeny prostřednictvím Ministerstva financí jako mimořádná splátka půjčky. Státní příspěvek je poskytován na vlastní nebo osvojené dítě ve věku do skončení povinné školní docházky. Nárok na příspěvek vzniká novomanželům s trvalým bydlištěm na území České republiky, kteří mají uzavřenou novomanželskou půjčku a to dnem, kdy se dítě dožilo 1 roku. [25]

3.3.1.3 Vyplacení jednorázové náhrady ke zmírnění některých křivd způsobených komunistickým režimem

Nárok na vyplacení jednorázové náhrady je upraven nařízením vlády č. 165/1997 Sb., o vyplacení jednorázové náhrady ke zmírnění některých křivd způsobených komunistickým režimem. Tato náhrada se vztahuje na osoby, které vykonaly trest odnětí svobody nebo vazbu pro trestný čin, za který byly rehabilitovány nebo byly zařazeny do tábora nucených prací atd. [26]

3.3.1.4 Souhrnné pojištění vozidel

Souhrnné pojištění vozidel zahrnuje výdaje na škodu způsobenou provozem vozidla integrovaného záchranného systému, na které se vztahuje výjimka z pojištění odpovědnosti. U vozidla integrovaného záchranného systému nevzniká povinnost uzavírat pojistnou smlouvu, zelená karta je vydána Ministerstvem financí.

3.3.2 Výdaje vyplývající ze smluvních závazků

3.3.2.1 Státní záruky

Výdaje spojené se státními zárukami bankovních úvěrů, poskytovaných na financování vládou schválených programů v oblasti bankovního sektoru, podpory exportu, životního prostředí, infrastruktury. Jedná se o splátky úvěrů, popřípadě úroků, které příjemce úvěru (v současné době Správa železniční a dopravní cesty) není schopen splácet.

3.3.2.2 Vládní úvěry

Výdaje spojené se splácením vládních a obdobných úvěrů včetně poplatků za správu úvěru, v současné době zahrnující státní půjčku na plynárenské VIA.

3.3.2.3 Transfery mezinárodním organizacím

Výdaje jsou představovány platbami mezinárodním organizacím, Mezinárodnímu měnovému fondu, Světové bance a Česko-německému fondu budoucnosti na základě smluvního závazku s Českou republikou.

3.3.2.4 Odvody do rozpočtu EU

Odvody do rozpočtu EU jsou představovány vlastními zdroji, do kterých jsou zahrnuty tzv. tradiční vlastní zdroje, zdroje založené na dani z přidané hodnoty, zdroje založené na hrubém národním důchodu atd. „Systém vlastních zdrojů do rozpočtu EU by se měl řídit obecnou zásadou spravedlnosti, která by měla zajistit, aby žádný členský stát nenesl rozpočtové zatížení, které by bylo nadměrné v poměru k jeho relativní prosperitě.“ [27]

3.4 Charakteristika Quasi mandatorních výdajů

Quasi mandatorní výdaje představují prostředky vynaložené především na zabezpečení chodu a obranyschopnosti státu, kterými jsou výdaje kapitoly Ministerstva obrany, výdaje na aktivní politiku zaměstnanosti, výdaje na mzdy zaměstnanců organizačních složek státu, dotace do fondů kulturních a sociálních potřeb, výdaje spojené se soudními a mimosoudními rehabilitacemi a odškodněními. Quasi mandatorní výdaje jsou většinou méně zmiňovány než mandatorní výdaje vyplývající ze zákona a než mandatorní výdaje vyplývající z právních norem a smluv, přesto jejich podíl na výdajích státního rozpočtu dosahuje nezanedbatelné výše. [3]

4 Mandatorní výdaje v České republice v letech 2006 až 2010

V tabulce číslo 3 sledujeme rostoucí trend jak u celkového objemu skutečných mandatorních výdajů, tak zákonných mandatorních výdajů ve sledovaných letech, jehož hlavní příčiny je možné nalézt v oblasti výkonnosti ekonomiky, v aktuální situaci na trhu práce a ve změnách zákonů příslušných mandatorních výdajů. Tento rostoucí trend vyvolává otázku, zda bude stát schopen do budoucna zabezpečit objem prostředků na tyto povinné výdaje prostřednictvím rozpočtovaných příjmů nebo zda bude nevyhnutelné neustále prohlubovat deficit SR.

Tabulka 3: Vývoj mandatorních výdajů v ČR v letech 2006 až 2010

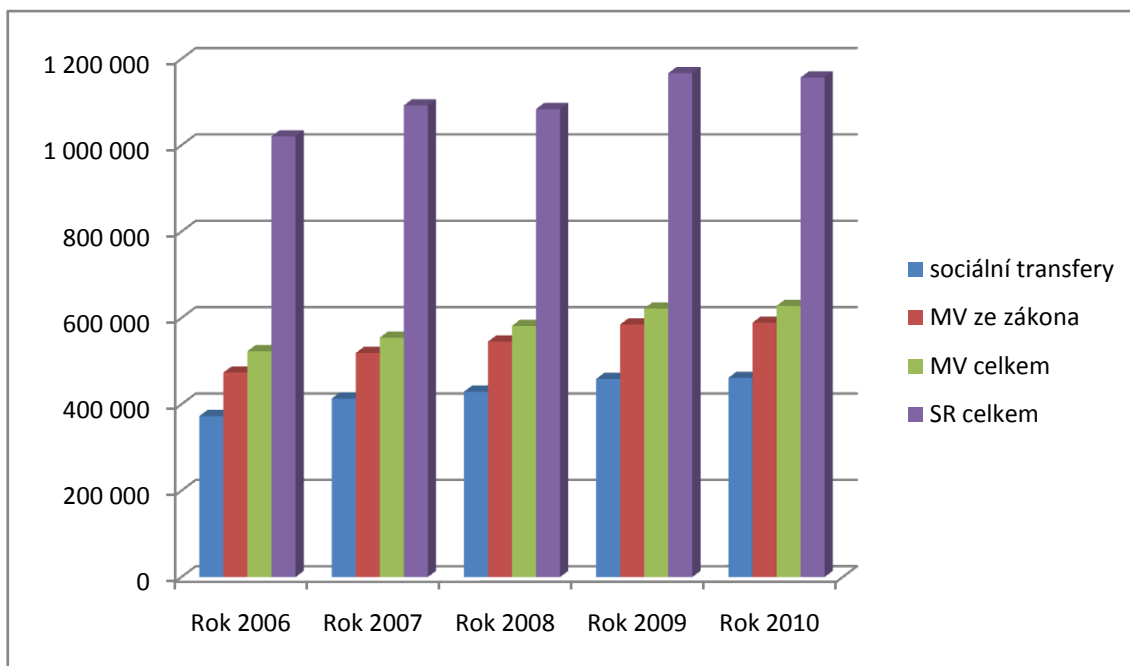
Výdaje v mil. Kč	2006	2007	2008	2009	2010
Státní rozpočet celkem	1 020 640	1 092 275	1 083 944	1 167 009	1 156 793
Mandatorní výdaje celkem	523 194	554 470	581 802	621 981	628 108
Mandatorní výdaje vyplývající ze zákona celkem	473 731	518 971	545 155	585 042	589 102
Sociální transfery celkem	372 954	413 243	429 217	458 842	461 426

Zdroj: Státní závěrečný účet (SZÚ) jednotlivých let [28]

Tento negativní vývoj mandatorních výdajů, který každoročně velkou měrou zatěžuje celkové výdaje státního rozpočtu, je v první řadě důsledkem neustálého zvyšování výdajů v oblasti sociálních transferů, které jak je patrné z obrázku č. 1 dosahují více než 1/3 celkových výdajů.

Podíl celkových mandatorních výdajů na skutečných výdajích SR se v průběhu sledovaných let pohyboval v rozmezí 50,8% až 54,3% (tabulka č.4), přičemž nejnižší podíl zaznamenáváme v roce 2007, který bohužel nesouvisí s poklesem mandatorních výdajů, ale se skutečností prudkého nárůstu celkových výdajů SR v roce 2007, a to o 71 635 mil. Kč oproti předchozímu roku. Tento prudký meziroční nárůst výdajů SR se opakovatel v roce 2009, ve kterém se celkové výdaje zvýšily o 83 065 mil. Kč, což představuje nárůst o 7,7% v meziročním srovnání.

Obrázek 1: Výdaje státního rozpočtu ČR v letech 2006 až 2010 v mil. Kč

Zdroj: SZÚ jednotlivých let [28]

V tabulce číslo 4 můžeme sledovat zvyšující se podíl jak MV ze zákona, tak samozřejmě podíl sociálních transferů na výdajích SR a příčiny můžeme nalézt ve valorizaci důchodů, ve zvýšení minimální mzdy s účinností od 1. ledna 2007 na 8 000 Kč, zvyšování částky DVZ v nemocenském pojištění, zavedení zákona o existenčním minimu, zavedení zákona o pomoci v hmotné nouzi atd.

Tabulka 4: Podíl mandatorních výdajů na výdajích státního rozpočtu v %

Podíl v %	2006	2007	2008	2009	2010
Podíl celkových MV na SR	51,3	50,8	53,7	53,3	54,3
Podíl MV ze zákona na SR	46,4	47,5	50,3	50,1	50,9
Podíl sociálních transferů na SR	36,5	37,8	39,6	39,3	39,9

Zdroj: Vlastní zpracování autora, 2012

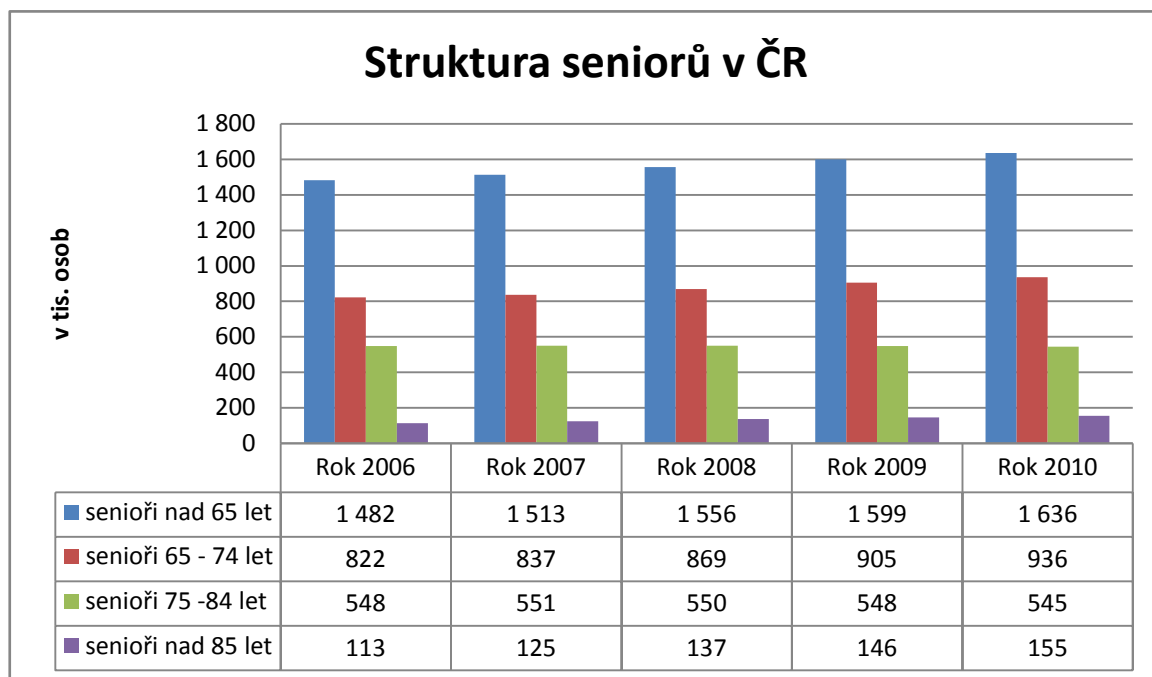
4.1 Vývoj mandatorních výdajů vyplývajících ze zákona

4.1.1 Sociální transfery

4.1.1.1 Dávky důchodového pojištění

Objem dávek důchodového pojištění souvisí se stárnutím populace v ČR ve sledovaných letech, které vykazuje u věkové struktury obyvatelstva nad 65 let rostoucí tendenci a v nejbližších letech je očekáván intenzivnější růst. Hlavní příčinu tohoto růstu můžeme sledovat v rostoucím průměrném věku obyvatelstva ČR, který se od roku 2006 do roku 2010 zvýšil ze 40,2 let na 40,8 let a dále ve zvyšujícím se indexu stáří, který vzrostl z hodnoty 100,2 roku 2006 na hodnotu 107,8 roku 2010. Index stáří nám udává informaci o počtu osob ve věku 65 a více na 100 dětí ve věku od 0 do 14 let. [29]

Obrázek 2: Struktura seniorů v ČR v letech 2006 až 2010 (v tis. osob)

Zdroj: Český statistický úřad (ČSÚ) [29]

Z celkového počtu vyplacených důchodových dávek zaujímají první místo starobní důchody, u kterých v letech 2006 až 2009 sledujeme pozvolný nárůst od 2,2% do 2,8% (tabulka č. 5). K výraznějšímu nárůstu vyplacených starobních důchodů došlo v roce 2010, ve kterém vzrostl objem těchto dávek o 7,5% (nárůst o 114 522 starobních

důchodů). Nárůst je důsledkem transformace u 71 518 pojištěnců z invalidního důchodu v 65 letech na starobní důchod (§61a, zákona č. 155/1995 Sb.).

Tabulka 5: Struktura důchodů v letech 2006 až 2010 (počet, změna v %)

Důchodové dávky	2006	2007	2008	2009	2010
Starobní důchody	1 423 985	1 455 470	1 491 137	1 533 012	1 647 534
Meziroční změna v %	-	+ 2,2	+ 2,5	+ 2,8	+ 7,5
Invalidní důchody	525 030	532 121	534 578	532 815	451 153
Meziroční změna v %	-	+ 1,4	+ 0,5	- 0,3	- 15,3
Pozůstalostní důchody	734 769	731 570	728 296	724 564	719 406
Meziroční změna v %	-	- 0,4	- 0,4	- 0,5	- 0,7
z toho:					
Vdovský důchod	592 998	590 056	587 205	583 420	579 324
Meziroční změna v %	-	- 0,5	- 0,5	- 0,6	- 0,7
Vdovecký důchod	90 803	92 099	93 337	94 346	95 061
Meziroční změna v %	-	+ 1,4	+ 1,3	+ 1,1	+ 0,8
Sirotčí důchod	50 968	49 415	47 754	46 798	46 021
Meziroční změna v %	-	- 3,0	- 3,4	- 2,0	- 1,7
Důchody celkem	2 683 784	2 719 161	2 754 011	2 790 391	2 819 093
Meziroční změna v %	-	+ 1,3	+ 1,3	+ 1,3	+ 1,0

Zdroj: Česká správa sociálního zabezpečení [30]

U invalidních důchodů, které v letech 2006 až 2009 zahrnují plný invalidní a částečný invalidní důchod můžeme sledovat postupné zpomalení nárůstu vyplacených dávek a to v roce 2007 nárůst o 1,4% (7 091 dávek) a v roce 2008 nárůst o 0,5% (2 457 dávek). V dalších dvou letech dochází ke snížení počtu vyplacených invalidních důchodů, v roce 2009 méně o 1 763 dávek, k výrazné změně dochází v roce 2010, méně o 81 662 dávek (pokles o 15,3%) oproti roku 2009. Příčinou tohoto snížení je jednak, výše

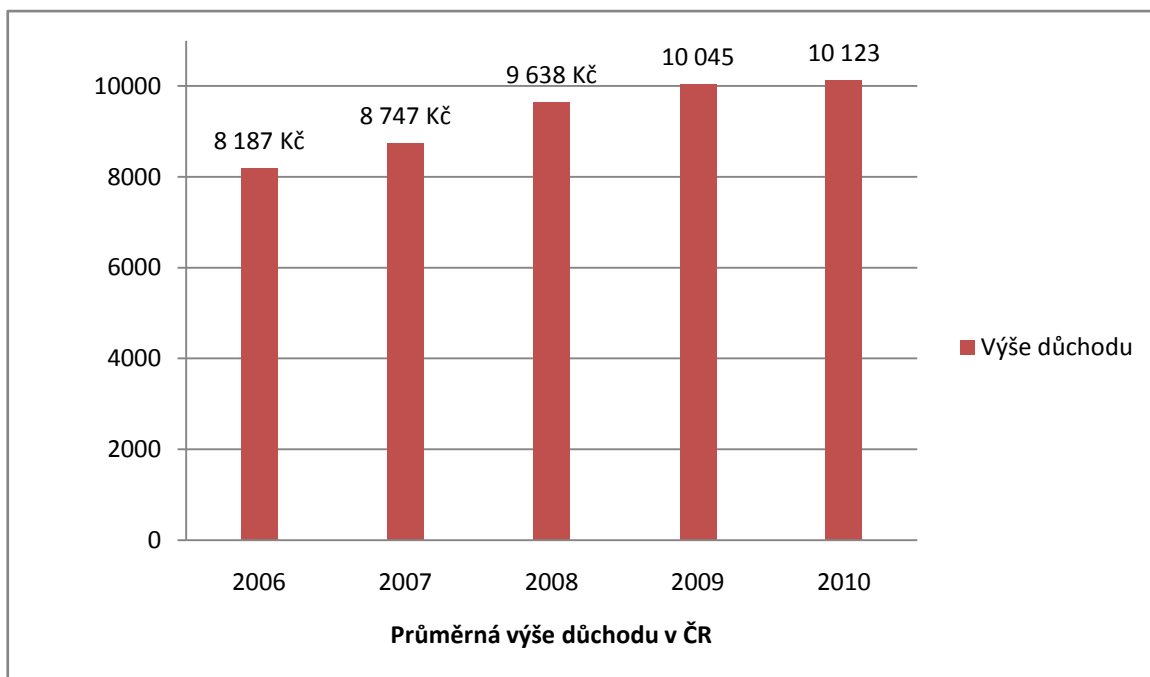
uvedená transformace invalidního důchodu na důchod starobní a druhou příčinou je změna zákona o důchodovém pojištění od 1. ledna 2010, kdy se plné a částečné invalidní důchody změnilly na invalidní důchody 1. – 3. stupně.

Objem pozůstalostních důchodů vykazuje pozvolný klesající trend v počtu vyplacených dávek. Tento vývoj představuje pokles ze 734 769 vyplacených dávek v roce 2006 na 719 406 vyplacených dávek v roce 2010, což představuje snížení o 15 363 pozůstalostních důchodů. Zde se nabízí otázka, zda tento pokles nemůže být částečně důsledkem přechodu obyvatelstva na zdravý životní styl a zvyšující se kvalita zdravotní péče. Další a zřejmě pravděpodobnější příčinou tohoto vývoje je skutečnost, že pojištěnci zanikl nárok na dávky z důvodu nesplnění zákonem stanovených podmínek pro přiznání nároku, jako například pojištěnec již nepečuje o nezaopatřené dítě nebo pojištěnec sám již není nezaopatřeným dítětem atd. U vdovských důchodů došlo k poklesu vyplacených dávek, který má ve sledovaném období rostoucí trend, což znamená, že se pokles v meziročním srovnání zvyšuje z 0,5% na 0,7%. U vdoveckých důchodů dochází ve sledovaném období k nárůstu vyplacených dávek. Největší zvýšení bylo v roce 2007 z 90 803 na 92 099 dávek, nárůst o 1,4%. V dalších letech se počet vyplacených vdoveckých důchodů neustále zvyšuje, ale procentní změna v meziročním srovnání má klesající funkci. U sirotčích důchodů se počet vyplacených dávek v průběhu let snižuje, k největšímu poklesu došlo v roce 2008, kdy bylo vyplaceno o 1 661 dávek méně (pokles o 3,4%) než v roce 2007 a k nejmenšímu poklesu došlo v roce 2010, kdy oproti roku 2009 bylo vyplaceno méně o 777 sirotčích důchodů (pokles o 1,7%).

Z tabulky číslo 5 je patrné, že změny u jednotlivých druhů důchodových dávek, představované jejich poklesem či nárůstem, se v objemu celkového počtu všech důchodů nijak výrazně neprojeví. Celkové vyplacené důchody v meziročním srovnání vykazují téměř shodný přírůstek v letech 2007 až 2009 a to o 1,3% celkového počtu vyplacených důchodů. V roce 2010 tento nárůst představoval zvýšení o 1% (nárůst o 28702 vyplacených důchodových dávek).

Nedílnou součástí problematiky rostoucích výdajů na důchody je zvyšující se průměrná výše důchodu v České republice v důsledku valorizace. Průměrný důchod se zvýšil z částky 8 187 Kč roku 2006 na 10 123 Kč roku 2010.

Obrázek 3: Průměrná výše důchodu v ČR v letech 2006 až 2010 (v Kč)

Zdroj: ČSÚ, Databáze dynamických grafů [31]

Rostoucí průměrná výše důchodu v souvislosti s rostoucím počtem důchodových dávek udává trend ve vývoji výdajů do této oblasti, který můžeme sledovat v tabulce č. 6. Celkový objem skutečných výdajů na dávky důchodového pojištění vykazuje ve sledovaných letech rostoucí tendenci, k nejvyššímu růstu došlo v roce 2009 (meziroční zvýšení o 8,7%) a k nejnižšímu zvýšení došlo v roce 2010 (meziroční nárůst o 1,9%). Důsledkem zvýšení výdajů o 22 677 mil. Kč v roce 2008 a o 27 256 mil. Kč v roce 2009 je nárůst počtu důchodců, valorizace, kterou byla zvýšena základní výměra důchodů od 1. srpna 2008 na 2 170 Kč a rozšíření okruhu účastníků na důchodové pojištění o osoby osobně pečující o dítě mladší 10 let, které je závislé na péči jiné osoby ve stupni I. [28]

Tabulka 6: Skutečné výdaje na důchody v letech 2006 až 2010 (v mil. Kč)

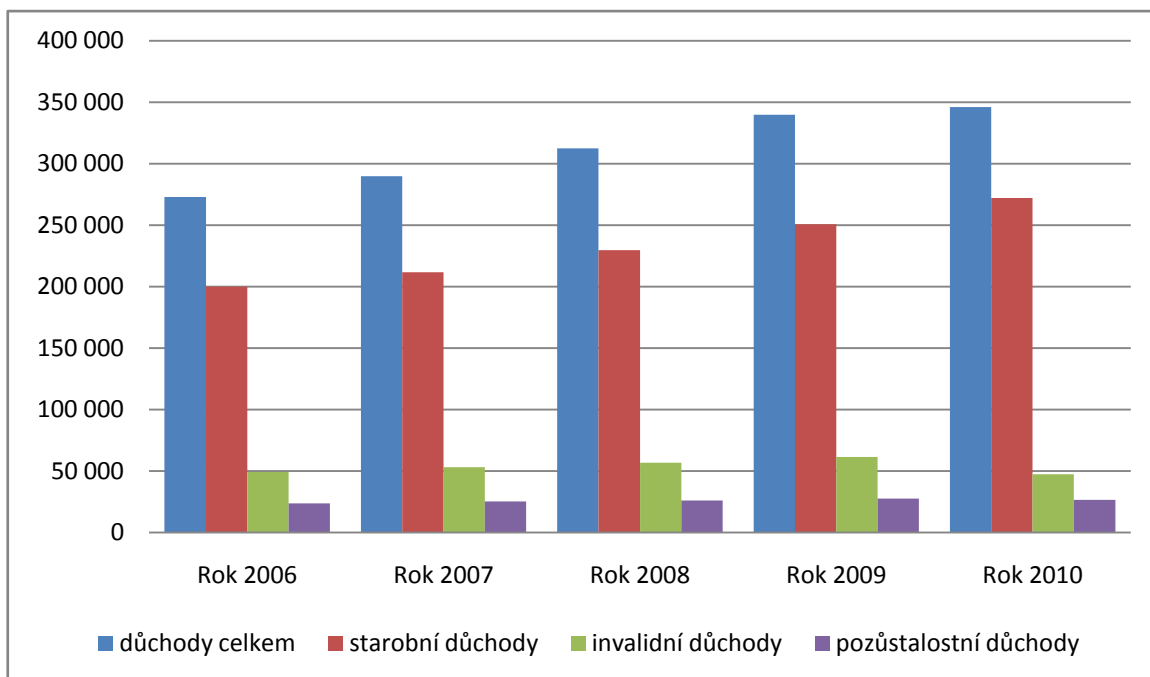
Výdaje	2006	2007	2008	2009	2010
Důchody celkem	272 911	289 855	312 532	339 788	346 213
Starobní důchody	199 871	211 647	229 727	250 868	272 068
Invalidní důchody	49 268	53 036	56 825	61 386	47 457
Pozůstalostní důchody	23 772	25 159	25 968	27 523	26 681
Sociální transfery celkem	372 954	413 243	429 217	458 842	461 426
Státní rozpočet celkem	1 020 640	1 092 275	1 083 944	1 167 009	1 156 793

Zdroj: SZÚ jednotlivých let [28]

První místo z celkového objemu výdajů na dávky důchodového pojištění zauímají ve všech sledovaných letech výdaje na starobní důchody, následované výdaji na invalidní důchody a nejmenší podíl zauímají pozůstalostní důchody (obrázek č. 4).

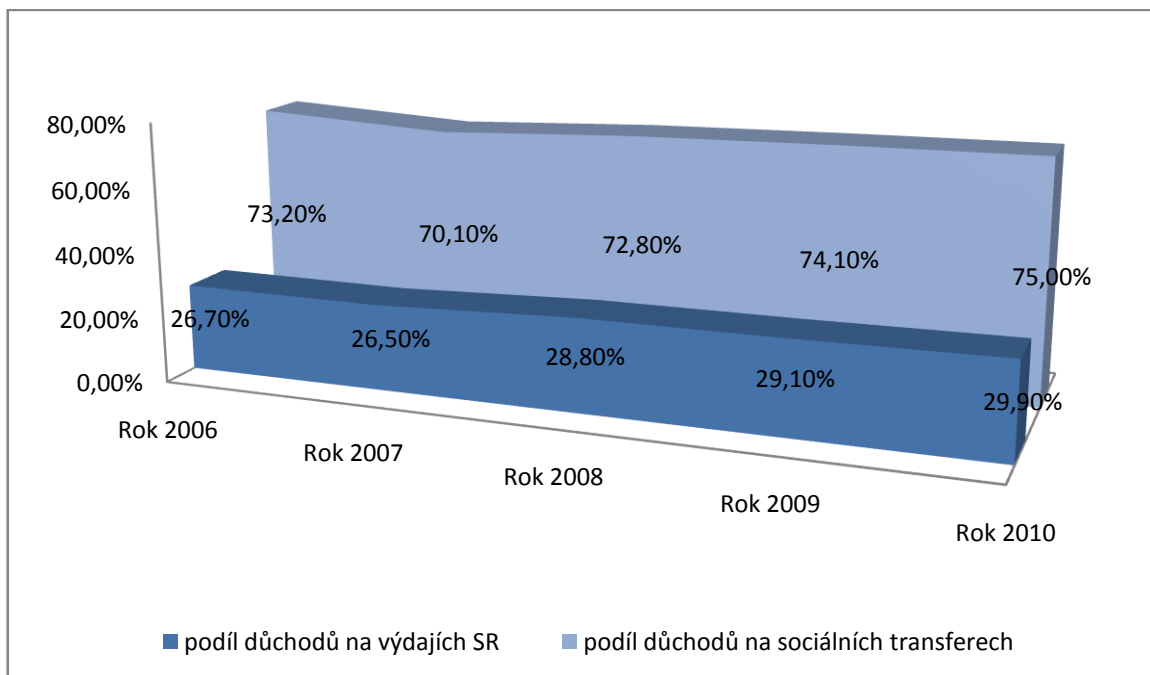
U podílu výdajů na důchody a výdajů SR (obrázek č. 5) sledujeme od roku 2007 do roku 2010 rostoucí trend, který koncem sledovaného období dosáhl téměř 30%. Podíl výdajů na důchody a výdajů na sociální transfery, zahrnující kromě důchodů i dávky nemocenského pojištění, dávky státní sociální podpory a dávky SPZ od roku 2007 do roku 2010 se zvyšoval a v roce 2010 dosáhl tento podíl 75%.

Obrázek 4: Struktura dávek důchodového pojištění 2006 – 2010 (mil. Kč)

Zdroj: SZÚ jednotlivých let [28]

Obrázek 5: Podíl důchodů na sociálních transferech a na výdajích SR (v %)

Zdroj: Vlastní zpracování autora, 2012

4.1.1.2 Dávky nemocenského pojištění

Při sledování vývoje výdajů do nemocenského pojištění je třeba vzít v úvahu počty nemocensky pojištěných osob, délku proplacených dnů jednotlivých dávek a růst mezd v průběhu sledovaného období, neboť velikost dávek je vázána na objem příjmů v rozhodném období.

Celkový počet nemocensky pojištěných osob (tabulka č. 7) se v průběhu sledovaného období rok od roku zvyšuje s výjimkou roku 2009, ve kterém došlo k poklesu pojištěnců o 3,4%. Stejnou tendenci je možné sledovat u zaměstnanců, tato situace byla do značné míry způsobena výkonnostní ekonomikou, která se do poloviny roku 2008 zvyšovala, a po té v závislosti na hospodářské krizi následoval v roce 2009 obrat. Počet nemocensky pojištěných OSVČ se do roku 2009 snižuje, ve kterém došlo k poklesu o 27,9%, což představuje snížení o 54 836 nemocensky pojištěných OSVČ, v roce 2010 nastala změna, počet nemocensky pojištěných OSVČ se zvyšuje o 7,4%. Vzhledem ke skutečnosti, že OSVČ se k nemocenskému pojištění přihlašuje dobrovolně, je třeba důsledky poklesu hledat ve vlastním rozhodnutí OSVČ, pro kterou by výše dávky nebyla dostačující.

Tabulka 7: Struktura nemocensky pojištěných osob v letech 2006 až 2010

Pojištěnci	2006	2007	2008	2009	2010
zaměstnanci	4 136 910	4 161 651	4 249 586	4 155 026	4 272 541
změna v %	-	+ 0,6	+ 2,1	- 2,2	+ 2,8
OSVČ	222 074	210 540	196 225	141 389	151 881
změna v %	-	- 5,2	- 6,8	- 27,9	+ 7,4
celkem pojištěnci	4 358 984	4 372 191	4 445 811	4 296 415	4 424 422
změna v %	-	+ 0,3	+ 1,7	- 3,4	+ 3,0

Zdroj: Česká správa sociálního zabezpečení [32]

Při posuzování objemu výdajů na dávky nemocenského pojištění, zejména u dočasné pracovní neschopnosti (DPN) a ošetrovného, nelze opomenout vývoj proplacených dnů, který úzce souvisí s velikostí skutečně vyplacených peněžních prostředků. Tabulka č. 8 zobrazuje vývoj počtu proplacených dnů nemocenské a ošetrovného, který vykazuje

klesající tendenci po celé sledované období. Celkový počet proplacených dnů při dočasné pracovní neschopnosti se od roku 2006 do roku 2010 snižuje o 56,1% a celkový počet proplacených dnů ošetřovného se za stejné období snižuje o 63,3%.

Tabulka 8: Nemocenské a ošetřovné v období 2006 – 2010 (proplacené dny)

	2006	2007	2008	2009	2010
proplacené dny DPN	98 825 327	97 990 272	85 511 589	48 344 243	43 404 145
proplacené dny ošetřovného	3 243 589	3 022 249	2 938 306	2 251 045	1 190 013

Zdroj: Česká správa sociálního zabezpečení [32]

Skutečné výdaje na dávky nemocenského pojištění zobrazené v tabulce č. 9 zaznamenaly od roku 2009 klesající tendenci. K nejnižšímu poklesu došlo v roce 2008, kdy snížení představovalo úsporu výdajů ve výši 2 789 294 833 Kč (pokles o 8%), nejvyšší úspora byla dosažena v roce 2009 a to v částce 5 848 259 081 Kč (pokles o 18,3% oproti roku 2008). Nejvyššího podílu z celkových výdajů na nemocenské zaujímají výdaje při dočasné pracovní neschopnosti, jejichž podíl na celkových výdajích se v letech 2006 až 2010 neustále snižuje z 82,3% v roce 2006 na 65,6% v roce 2010.

Meziroční pokles (tabulka č. 10) výdajů na nemocenské, který je poprvé ve sledovaném období zaznamenán od roku 2008, úzce souvisí s uzákoněnými změnami v oblasti výplaty nemocenské. Rok 2008 byl rokem velkých změn, neboť došlo při výpočtu nemocenské k procentnímu odstupňování výpočtu denní dávky (z původních dvou stupňů na čtyři) a v průběhu roku se tyto změny uskutečnily celkem třikrát. Změna během roku 2008 se týkala proplácení prvních tří dnů dočasné pracovní neschopnosti, kdy od 1. ledna 2008 do 29. června 2008 za tyto tři dny nenáležela žádná nemocenská (tzn. 1. – 3. den 0% DVZ, 4. – 30. den 60% DVZ, 31. – 60. den 66% DVZ a od 61. dne 72% DVZ). Od 30. června 2008 do 31. srpna 2008 Ústavní soud zrušil karenční dobu s odůvodněním, že pojištěnec nemocenského pojištění má nárok na finanční zajištění od prvního dne při vzniku pracovní neschopnosti a v tomto období náleželo pojištěnci za 1. – 3. den 60% DVZ. K třetí a poslední změně roku 2008 došlo od 1. září 2008,

kdy výplata za první tři dny dočasné pracovní neschopnosti byla upravena na nárok ve výši 25% DVZ. [33]

Tabulka 9: Výdaje na dávky nemocenského pojištění v letech 2006 až 2010 (v Kč)

Druh dávky	2006	2007	2008	2009	2010
Nemocenské	26 962 635 796	27 880 800 788	24 769 072 712	18 214 720 172	14 943 715 781
Ošetrovné	824 982 860	893 365 858	811 271 838	729 070 474	431 451 820
PPM	4 981 485 707	5 892 890 342	6 296 831 397	7 084 389 932	7 409 591 092
VPTM	4 249 161	3 847 261	4 433 469	5 169 757	3 773 635
celkem	32 773 353 524	34 670 904 249	31 881 609 416	26 033 350 335	22 788 532 328

Zdroj: Česká správa sociálního zabezpečení [32]

Další vývoj výdajů na nemocenské souvisí se změnou od 1. ledna 2009, kdy byla znovu zavedena karenční doba a náhrada mzdy u dočasné pracovní neschopnosti, která je hrazena zaměstnavatelem za dobu 1. – 14. den dočasné pracovní neschopnosti. Okresní správy sociálního zabezpečení a pražské správy sociálního zabezpečení pak vyplácely nemocenské od 15. dne dočasné pracovní neschopnosti. Tato změna v kombinaci s poklesem proplacených dnů DPN se projevila v roce 2009 ve snížení celkového objemu výdajů na nemocenské o 6 554 352 540 Kč (pokles o 26,5%). V roce 2010 byla zachována náhrada mzdy, ke změně došlo u výpočtu nemocenské, která od 1. ledna 2010 náleží pojištěnci od 15. dne dočasné pracovní neschopnosti ve výši 60% DVZ. I v tomto roce pokračuje úspora výdajů na nemocenské o 18% (méně o 3 271 004 391 Kč). Důsledek menší úspory výdajů v roce 2010 oproti předcházejícímu období můžeme odvozovat od velice mírného poklesu počtu proplacených dnů nemocenské v porovnání s téměř 60% poklesem v předcházejícím období, neboť od 01. ledna 2010 byla sjednocena procentní sazba u výpočtu částky nemocenské z DVZ, která v předchozím období byla rozdělena do tří stupňů, kdy vláda předpokládala, že tento krok povede k radikálnější úspoře výdajů státního rozpočtu. [34]

Tabulka 10: Meziroční změny výdajů na dávky nemocenského pojištění (v %, v Kč)

Meziroční změna	2007/2006	2008/2007	2009/2008	2010/2009
Nemocenské	+ 3,4	- 11,2	- 26,5	- 18,0
Nemocenské	918 164 992	- 3 111 728 076	- 6 554 352 540	- 3 271 004 391
Ošetřovné	+ 8,3	- 9,2	- 10,1	- 40,8
ošetřovné	68 382 998	- 82 094 020	- 82 201 364	- 297 618 654
PPM	+ 18,3	+ 6,9	+ 12,5	+ 4,6
PPM	911 404 635	403 941 055	787 558 535	325 201 160
VPTM	- 9,5	+ 15,2	+ 16,6	- 27,0
VPTM	- 401 900	586 208	736 288	- 1 396 122
celkem	+ 5,8	- 8,0	- 18,3	- 12,5
celkem	1 897 550 725	- 2 789 294 833	- 5 848 259 081	- 3 244 818 007

Zdroj: Vlastní zpracování autora, 2012

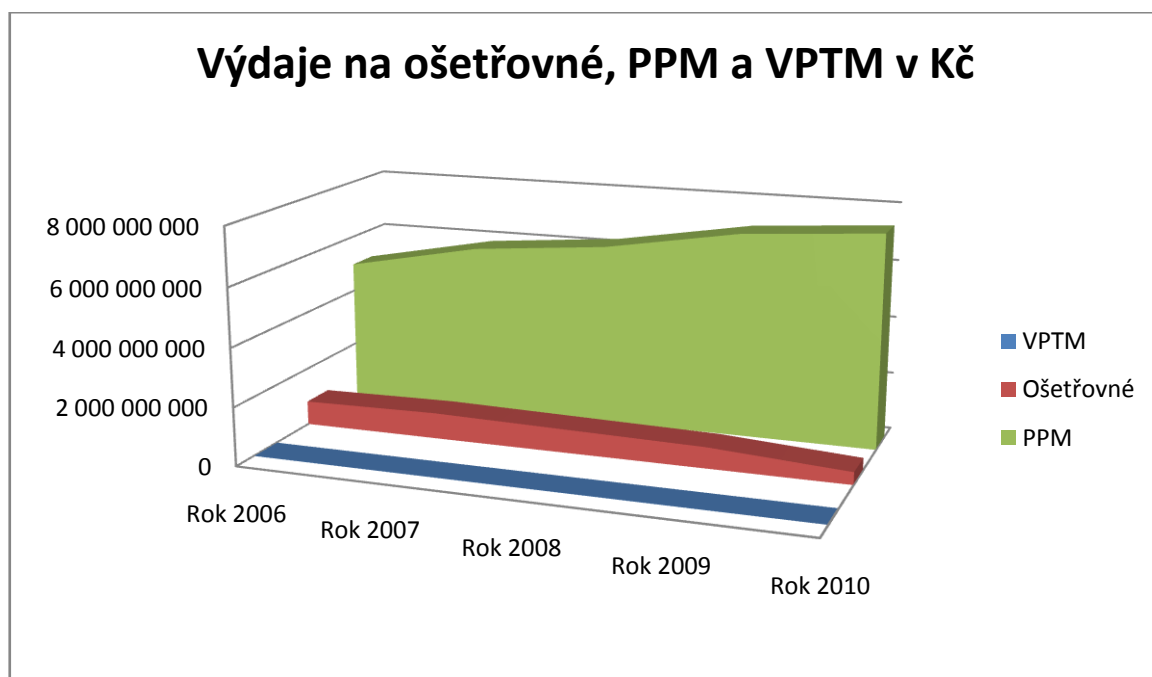
Výdaje na ošetřovné ve sledovaném období vzrostly pouze v roce 2007 o 8,3%, zvýšení výdajů o 68 382 998 Kč. V dalších dvou letech následuje pokles o 9,2% a 10,1%, který pokračuje v roce 2010 více než třináásobným poklesem předchozího roku, který představuje úsporu 297 618 654 Kč (snížení o 40,8%). Hlavní příčinou tohoto poklesu bylo zavedení změny od 1. ledna 2010, kdy za první tři dny ošetřovného nenáležela žádná dávka. Tato změna platila 5 měsíců a od 1. června 2010 došlo ke zrušení karenční doby u ošetřovného. [36]

U dávky peněžité pomoci v mateřství ve sledovaných letech dochází k trvalému zvyšování výdajů. Nejvyšší nárůst byl v roce 2007, kdy výdaje vzrostly o 911 404 635 Kč (18,3%) a po té v roce 2009 nárůst výdajů o 787 558 535 Kč. Hlavními důsledky prohlubování výdajů se jeví prudký nárůst živě narozených dětí v České republice od roku 2006 do roku 2008, který byl v letech 2009 a 2010 následován nepatrným poklesem, další důsledek můžeme vidět ve zvyšování minimální mzdy a v dynamice mezd ve sledovaném období. [35]

Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství zaznamenal v letech 2007 a 2010 pokles, v letech 2008 a 2009 naopak výdaje rostly. Důsledky vývoje objemu výdajů u této dávky nemocenského pojištění můžeme vidět zejména v počtu dní, kdy trvalo převedení zaměstnankyně z důvodu těhotenství nebo mateřství a v dynamice mezd během sledovaného období.

Skutečné výdaje na ošetřovné, peněžitou pomoc v mateřství a vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství ukazuje obrázek č. 6. Tyto výdaje nedosahují podílu nemocenských dávek, přesto se jedná o nezanedbatelné částky.

Obrázek 6: Výdaje na ošetřovné, PPM a VPTM v letech 2006 až 2010 (v Kč)

Zdroj: Vlastní zpracování autora, 2012

4.1.2 Dávky státní politiky zaměstnanosti

Státní politika zaměstnanosti zahrnuje aktivní a pasivní politiku zaměstnanosti. Do sociálních transferů patří dávky PPZ: podpora v nezaměstnanosti (PVN) a podpora při rekvalifikaci (PPR). Při sledování vývoje objemu výdajů na dávky pasivní politiky zaměstnanosti je nutné posuzovat i vývoj uchazečů o zaměstnání s nárokem na tyto dávky, které ve spojení s vývojem mezd určují dynamiku skutečných výdajů na podpory v nezaměstnanosti a podpory při rekvalifikaci.

Vývoj počtu uchazečů o zaměstnání se odráží od aktuální situace na trhu práce, kterou napomáhá odhadnout míra registrované nezaměstnanosti. Ta se ve sledovaném období

pohybovala od 5,96% do 9,57%. Od roku 2006 do roku 2008 můžeme sledovat postupný pokles míry registrované nezaměstnanosti (7,67% v roce 2006, 5,98% v roce 2007, 5,96% v roce 2008), po té se začala míra registrované nezaměstnanosti zvyšovat (9,24% v roce 2009 a 9,57% v roce 2010). Míra registrované nezaměstnanosti je ve sledovaném období převážně ovlivňována sezónními faktory a výkonností ekonomiky. V letech 2006 až 2008 se výkonnost ekonomiky zvyšovala a tím působila na zvyšování zaměstnanosti a důsledkem toho klesala míra registrované nezaměstnanosti. K sezónním faktorům řadíme například práce ve stavebnictví, zemědělství nebo veřejně prospěšné práce, které ovlivňují každoroční nezaměstnanost a tím i objem výdajů na pasivní politiku zaměstnanosti. [37]

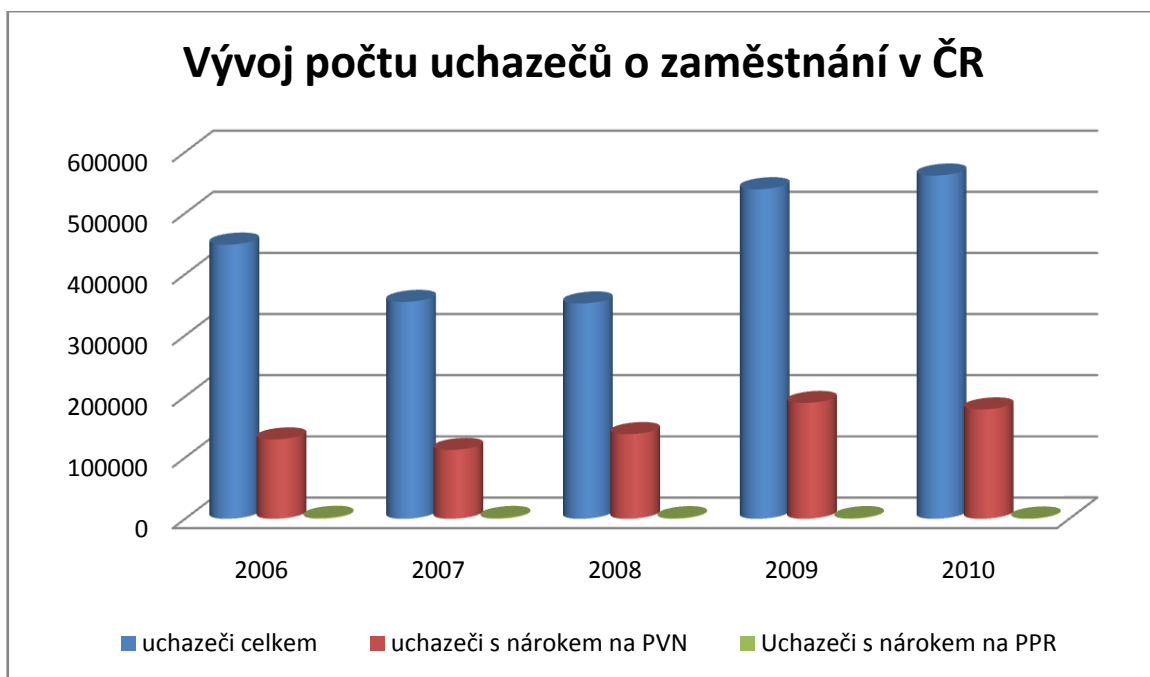
Tabulka 11: Počet uchazečů o zaměstnání v ČR v letech 2006 až 2010

Uchazeči o zaměstnání	2006	2007	2008	2009	2010
Uchazeči celkem	448 545	354 878	352 250	539 136	561 551
Uchazeči s nárokem na PVN	129 882	112 675	138 506	189 497	178 962
Uchazeči s nárokem na PPR	1 626	1 405	999	1 104	500

Zdroj: Integrovaný portál MPSV [38]

Vývoj počtu uchazečů o zaměstnání zobrazuje tabulka č. 11 a obrázek č. 7. Celkový počet uchazečů se do roku 2008 snižuje, v dalších letech dochází ke zvýšení, zejména pak v roce 2009 nastal prudký nárůst celkového počtu o 186 886 uchazečů. Počet uchazečů s nárokem na podporu v nezaměstnanosti se snižuje do roku 2007 a od roku 2008 následuje růst. V druhé polovině roku 2008 se výkonnost ekonomiky postupně začala zpomalovat a úřady práce zaznamenaly nárůst počtu uchazečů, který se projevil právě v nárůstu uchazečů s nárokem na podporu v nezaměstnanosti. Počet uchazečů s nárokem na podporu při rekvalifikaci se s výjimkou růstu v roce 2009 neustále snižuje.

Obrázek 7: Vývoj počtu uchazečů v ČR v období 2006 - 2010

Zdroj: Integrovaný portál MPSV [38]

Celkové výdaje na pasivní politiku zaměstnanosti se v roce 2007 snížily o 4% (úspora 291 766 tis. Kč), v roce 2008 sledujeme nárůst o 1,4%, následovaný v roce 2009 navýšením výdajů o 7 962 828 tis. Kč (zvýšení o 111,9%). Tento vývoj bylo možné odhadnout z vývoje registrované míry nezaměstnanosti a z vývoje počtu uchazečů s nárokem na dávky pasivní politiky nezaměstnanosti, z poklesu výkonnosti ekonomiky a z dalších příčin. V roce 2010 se výdaje na pasivní politiku zaměstnanosti snížily o 11,4%, toto snížení představovalo úsporu výdajů ve výši 1 722 945 tis. Kč oproti předcházejícímu roku, tuto skutečnost je možné sledovat i ve vývoji počtu uchazečů s nárokem na dávky pasivní politiky zaměstnanosti, které meziročně klesly. Míra nezaměstnanosti v roce 2010 naopak rostla, příčinu můžeme vidět ve skutečnosti, že trh práce reaguje na výkonnost ekonomiky s určitým zpožděním.

Tabulka 12: Výdaje na státní politiku zaměstnanosti v letech 2006 až 2010 (tis. Kč, změna v %)

Výdaje SPZ	2006	2007	2008	2009	2010
PPZ	7 307 521	7 015 755	7 114 895	15 077 723	13 354 778
meziroční změna v %	-	- 4,0	1,4	111,9	- 11,4
PVN	7 306 592	7 014 672	7 113 278	15 075 731	13 352 686
PPR	929	1 083	1 617	1 992	2 092
APZ	5 300 675	5 673 321	6 131 729	4 953 467	6 171 493
Celkem výdaje SPZ	14 202 321	15 072 541	15 680 608	23 132 685	22 736 413

Zdroj: Integrovaný portál MPSV [39]

Z celkových výdajů na pasivní politiku zaměstnanosti mají nejvyšší podíl výdaje na podporu v nezaměstnanosti, které ve sledovaných letech dosahují 99%. K mírnému poklesu došlo v roce 2007, kdy se objem snížil ze 7 306 592 tis. Kč na 7 014 672 tis. Kč. V dalším roce pak opět výdaje rostly a v roce 2009 se výdaje na podporu v nezaměstnanosti zvýšily o více než dvojnásobek. V roce 2010 se výkonnost ekonomiky zlepšovala, což dokazuje i zlepšení situace na trhu práce, následovaná poklesem výdajů na podporu v nezaměstnanosti v meziročním srovnání o 1 723 045 tis. Kč. Výdaje na podporu při rekvalifikaci jsou v porovnání s výdaji na podporu v nezaměstnanosti zanedbatelnými výdaji, které se v průběhu let neustále zvyšovaly. Tento fakt může být následkem zvýšení minimální mzdy ve sledovaném období a tendencí růstu mezd. Z hlediska významu hrají výdaje na podporu při rekvalifikaci velmi důležitou roli, pro uplatnění uchazečů o zaměstnání na trhu práce. Tyto výdaje napomáhají k řešení problému dlouhodobé nezaměstnanosti, kdy jedinci nemohou nalézt uplatnění na trhu práce. V tabulce č. 12 jsou uvedeny i výdaje na aktivní politiku zaměstnanosti pro ucelený přehled vývoje celkových výdajů na SPZ.

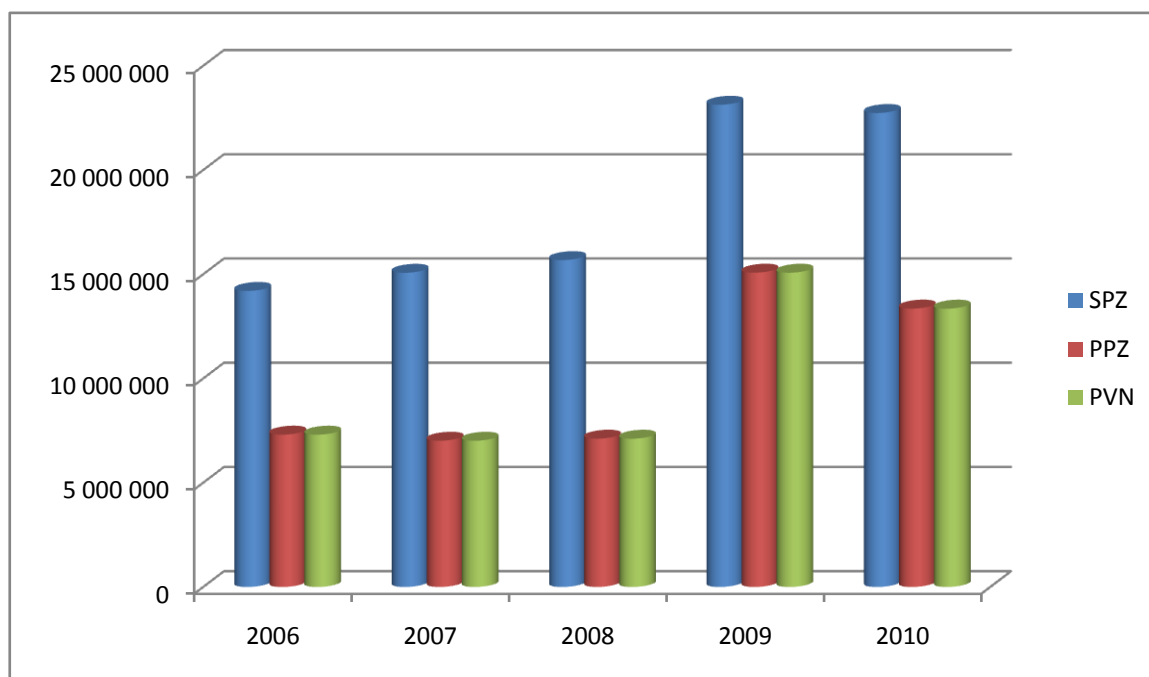
Obrázek č. 8 a tabulka č. 13 zobrazují podíl výdajů pasivní politiky zaměstnanosti a podpory v nezaměstnanosti na celkových výdajích. V roce 2006 dosahují více než poloviny objemu těchto výdajů, v dalších dvou letech je možné pak sledovat zlepšení situace, kdy celkové výdaje na PPZ klesly pod 50%. V roce 2009 dosahuje podíl výdajů PPZ 65,2% a v roce 2010 tento podíl mírně klesl na 58,7%.

Tabulka 13: Podíl výdajů PPZ na celkových výdajích SPZ v letech 2006 až 2010 (v %)

Podíl v %	2006	2007	2008	2009	2010
PPZ/SPZ	51,5	46,5	45,4	65,2	58,7

Zdroj: Vlastní zpracování autora, 2012

Obrázek 8: Výdaje na státní politiku zaměstnanosti v letech 2006 až 2010 (tis. Kč)

Zdroj: Vlastní zpracování autora, 2012

4.1.3 Dávky státní sociální podpory

Celkový objem výdajů na dávky státní sociální podpory (SSP) se do roku 2007 navyšoval a od roku 2008 sledujeme jeho pozvolný pokles (tabulka č. 14). V meziročním srovnání roku 2006 a 2007 došlo k prudkému zvýšení celkových výdajů z 34 123 mil. Kč na 48 617 mil. Kč (nárůst o 42,5%), který byl způsoben více než 100% zvýšením výdajů na dávku rodičovského příspěvku. Trvalý pokles celkových výdajů na dávky SSP ve sledovaném období od roku 2008 je důsledkem uskutečněné stabilizace veřejných rozpočtů, která byla provedena v roce 2008 s cílem vytvořit adresnější sociální systém, který by byl méně nákladný. Tato stabilizace veřejných rozpočtů zahrnovala například zrušení některých dávek, zrušení automatické valorizace, zúžení okruhu příjemců dávky, stanovení absolutních částek nebo snížení násobku životního minima při výpočtu velikosti dávky. [28]

**Tabulka 14: Výdaje na dávky státní sociální podpory v ČR v letech 2006 - 2010
(v mil. Kč)**

Dávky SSP	2006	2007	2008	2009	2010
Výdaje celkem (mil. Kč) z toho:	34 123	48 617	41 970	41 168	40 880
Přídavek na dítě	11 061	10 260	6 255	4 754	3 875
Sociální příplatek	4 429	4 626	3 192	2 980	3 117
Příspěvek na bydlení	2 300	1 576	1 629	2 291	3 533
Porodné	1 591	2 098	1 647	1 579	1 565
Rodičovský příspěvek	13 543	28 708	28 325	28 622	27 765
Pohřebné	513	510	71	17	16
Dávky pěstounské péče	591	774	846	927	1 009

Zdroj: SZÚ jednotlivých let [28]

Výdaje na dávku přídavek na dítě ve sledovaném období vykazoval neustále klesající tendenci, která se nejvíce projevila úsporou výdajů o 4 005 mil. Kč v roce 2008 proti předcházejícímu roku, dále pak tento trend pokračoval úsporou 1 501 mil. Kč v roce 2009 a dále snížením výdajů o 879 mil. Kč v roce 2010.

U sociálního příplatku nejdříve sledujeme nárůst výdajů ze 4 429 mil. Kč roku 2006 na částku 4 626 mil. Kč v roce 2007, po té v dalších dvou letech následoval pokles,

důsledkem snížení násobku životního minima při výpočtu dávky a v roce 2010 opět výdaje na tuto dávku rostly.

U příspěvku na bydlení sledujeme opačnou tendenci než u většiny ostatních dávek, neboť výdaje se do roku 2007 snižovaly a po té od roku 2008 do roku 2010 sledujeme trvalý růst, který ve srovnání let 2008 a 2010 představuje navýšení o 116,9%. Příčinu tohoto navýšení můžeme hledat v každoročním stanovení nákladů na bydlení srovnatelných s nájmem a normativních nákladů na bydlení.

Výdaje na porodné se od roku 2006 do roku 2007 zvýšily o 507 mil. Kč, vzhledem k tomu že se v těchto letech dávka odvíjela od násobku životního minima za narozené dítě. Pokles výdajů se projevil v roce 2008 úsporou 451 mil. Kč a do roku 2010 tento trend pokračoval, jako důsledek uskutečněné změny v roce 2008, kterou byla dávka stanovena v absolutní částce 13 000 Kč na každé narozené dítě.

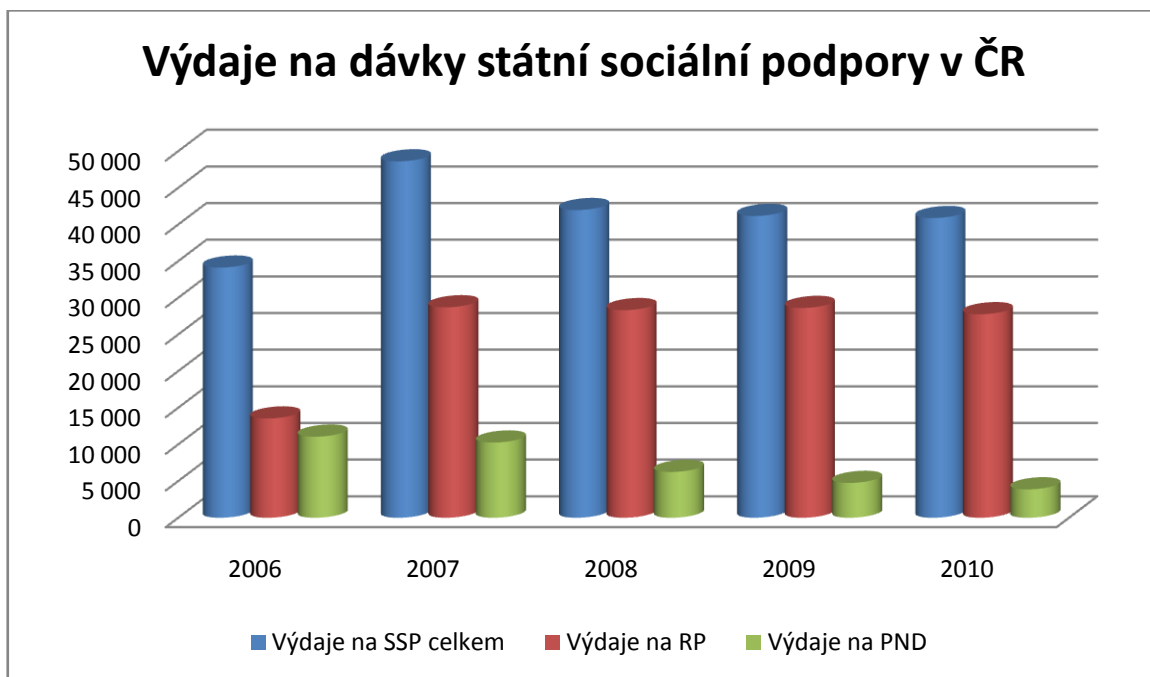
Objem výdajů na rodičovský příspěvek se v roce 2007 prudce navýšil o 15 165 mil. Kč na částku 28 708 mil. Kč, důsledkem zvýšení částky měsíční výše rodičovského příspěvku z 3 696 Kč roku 2006 na 7 582 Kč roku 2007. V dalších třech letech se objem výdajů pohyboval těsně pod úrovní výdajů roku 2007 s výjimkou roku 2010, kdy jejich objem klesl pod hranici 28 000 mil. Kč. Vývoj objemu výdajů na rodičovský příspěvek od roku 2008 je následkem uzákoněné změny, která přinesla tzv. tří rychlostní dovolenou. Rodič se na základě této skutečnosti a s přihlédnutím ke splnění zákonem stanovených podmínek mohl vybrat délku pobírání RP a s tím související částku, která byla odstupňována na měsíční výši 3 800 Kč, 7 600 Kč a 11 400 Kč.

Nárok na dávku pohřebné byl upraven s účinností od roku 2008, tato změna přinesla zúžení okruhu příjemců na dávku, to se projevilo ve snížení výdajů na pohřebné jak v roce 2008 (pokles o více než 80%) tak v následujících letech 2009 a 2010, ve kterých se objem výdajů ustálil na přibližně stejné úrovni.

Dávky péčovské péče zahrnují 4 druhy dávek, u kterých od roku 2006 do roku 2010 sledujeme téměř dvojnásobné navýšení celkového objemu výdajů.

Největší měrou se na výdajích dávek státní sociální podpory podílí rodičovský příspěvek následovaný výdaji na přídatky na děti. U těchto dvou dávek můžeme pozorovat na obrázku č. 9 jejich rozdílný vývoj, posuzovaný z hlediska objemu výdajů a jejich podílu na celkových výdajích na dávky SSP.

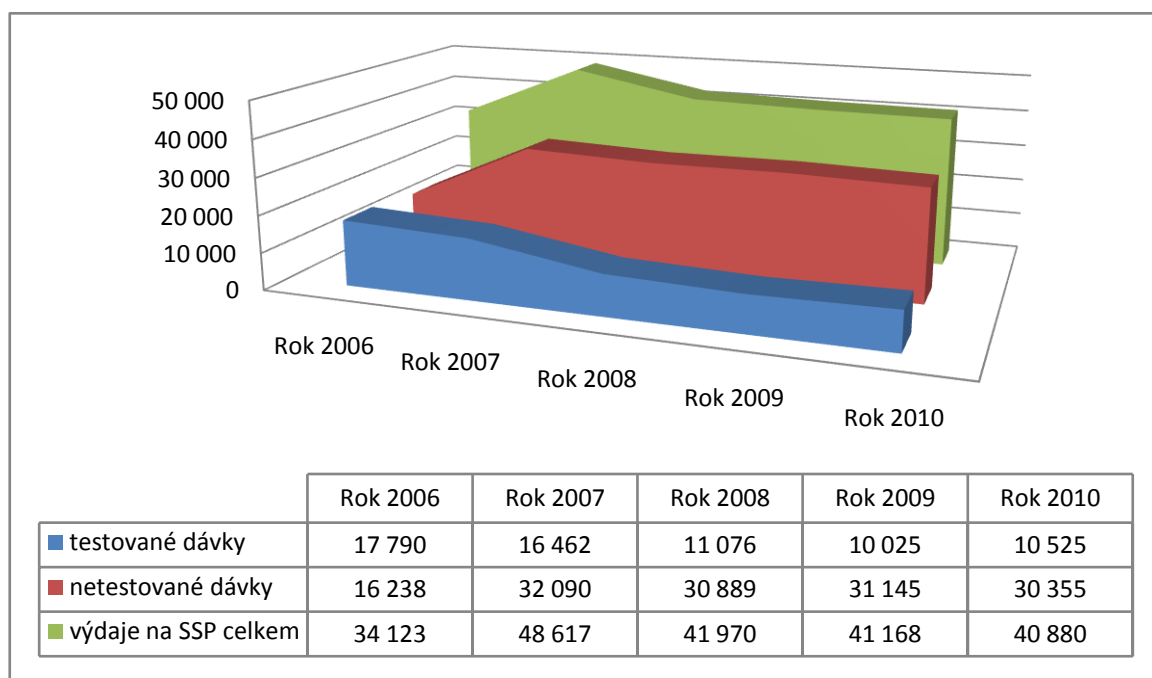
Obrázek 9: Podíl RP a PND na celkových výdajích na státní sociální podporu v ČR 2006 - 2010 (v mil. Kč)

Zdroj: Vlastní zpracování autora, 2012

Skutečné výdaje na dávky státní sociální podpory je možné sledovat i v rozdělení na testované a netestované dávky. Z údajů na obrázku číslo 10 vyplývá, že vyšší podíl zaujímají výdaje na netestované dávky, jejichž objem je do určité míry dán velikostí výdajů na rodičovský příspěvek. Výdaje na ostatní netestované dávky dosahují zanedbatelné výše v porovnání s RP. U testovaných dávek v průběhu let můžeme sledovat klesající tendenci, která se v roce 2010 změnila v nárůst výdajů o 500 mil. Kč proti předchozímu roku, z důvodu zvýšení výdajů na sociální příplatek a příspěvek na bydlení. Do testovaných dávek v období 2006 až 2010 byly zahrnuty výdaje na přídavek na dítě, sociální příplatek a příspěvek na bydlení. Výdaje na ostatní dávky byly zahrnuty do objemu výdajů dávek netestovaných, u kterých ve sledovaném období byla dávka vyplácena bez ohledu na výši příjmu (u porodného nastala změna až s účinností od 1. ledna 2011, kdy na základě zákonné úpravy se začal zkoumat příjem rodiny).

Obrázek 10: Výdaje na testované a netestované dávky v ČR v letech 2006 - 2010 (v mil. Kč)

Zdroj: Vlastní zpracování autora, 2012

4.2 Vývoj mandatorních výdajů nemající povahu sociálních transferů

4.2.1 Výdaje státu do zdravotního pojištění

Tabulka č. 15 nám zobrazuje údaje ohledně výdajů státu do zdravotního pojištění za tzv. státní pojištěnce, meziroční změnu objemu výdajů a měsíční výši příspěvku na jednoho pojištěnce v průběhu sledovaných let. Pod pojmem státní pojištěnec si můžeme představit skupinu osob ve společnosti, do které jsou zahrnuti například nezaopatřené děti, poživatelé důchodu, příjemci rodičovského příspěvku, uchazeči o zaměstnání a další, za které ze zákona má stát povinnost odvádět měsíčně zdravotní pojištění. Problematika v této oblasti souvisí s trvalým růstem objemu výdajů ze státního rozpočtu za tyto pojištěnce, který každoročně přispívá k negativnímu vývoji celkového objemu výdajů na zákonné mandatorní výdaje, navíc se tato skupina nejmenší mírou podílí na každoročních příjmech státního rozpočtu a na druhé straně vysokou mírou čerpá další výdaje v podobě zdravotní péče, školství, sociálních výhod atd.

Tabulka 15: Výdaje státu na zdravotní pojištění v letech 2006 - 2010 (v mil. Kč)

rok	výdaje státu do ZP	změna v %	výše příspěvku (v Kč)
2006	42 998	-	513, 560, 636
2007	47 459	+ 10,4	680
2008	47 253	- 0,4	677
2009	48 673	+ 3,0	677
2010	52 700	+ 8,3	723

Zdroj: SZÚ jednotlivých let [28]

Celkové výdaje se v průběhu let s výjimkou roku 2008 neustále zvyšovaly, v závislosti na zákonných úpravách výše měsíčního příspěvku na jednoho pojištěnce, který se ve sledovaném období také zvyšoval. V roce 2009 nedošlo k navýšení měsíční výše příspěvku z důvodu již zmiňované stabilizace veřejných rozpočtů, přesto v tomto roce můžeme sledovat nárůstu výdajů o 3%, důsledkem zhoršení situace na trhu práce, kdy klesala zaměstnanost a rostla nezaměstnanost.

4.2.2 Stavební spoření

Stavební spoření patří k velmi oblíbeným produktům stavebních spořitelen již od doby jeho zavedení. Stát prostřednictvím příspěvku ke stavebnímu spoření tzv. státní podpory umožňuje občanům České republiky zhodnocovat vložené peněžní prostředky. Maximální výše státní podpory od roku 2006 do roku 2009 byla ve výši 3 000 Kč, k další úpravě došlo s účinností od 1. ledna 2010, kdy bylo uzákoněno 50% zdanění státní podpory srážkovou daní. Tato změna byla zrušena na základě rozhodnutí Ústavního soudu.

Tabulka 16: Stavební spoření v ČR v letech 2006 - 2010

		2006	2007	2008	2009	2010
Nové smlouvy	počet v tis.	516	580	705	575	533
Smlouvy celkem	počet v tis.	5 298	5 133	5 071	4 926	4 886
Státní podpora	mil. Kč	15 772	14 976	14 220	13 262	11 743

Zdroj: SZÚ jednotlivých let [28]

Z údajů v tabulce č. 15 můžeme sledovat nárůst počtu nově uzavřených smluv do roku 2008, který byl v roce 2009 a 2010 vystřídán mírným poklesem. Vzhledem k tomu, že po celé období docházelo k trvalému poklesu počtu smluv ve fázi spoření, můžeme sledovat i neustálé snižování objemu výdajů na státní podporu stavebního spoření.

4.2.3 Státní příspěvek na penzijní připojištění

Tabulka č. 17 nám zobrazuje údaje o penzijním připojištění v letech 2006 až 2010. U počtu nově uzavřených smluv o penzijním připojištění sledujeme do roku 2008 rostoucí tendenci, která se v dalších dvou letech změnila v klesající. Celkový počet uzavřených smluv o penzijním připojištění v průběhu let narůstal, tento naprosto stejný vývoj můžeme sledovat i u objemu celkových výdajů na státní příspěvky penzijního připojištění. Meziroční tempo růstu u celkového objemu výdajů na státní příspěvky penzijního připojištění se v průběhu let postupně zpomalovalo, tuto zpomalující se tendenci růstu sledujeme i z pohledu celkového počtu smluv o penzijním připojištění. Rostoucí tendence v počtu smluv o penzijním připojištění může být důsledkem stabilizace trhu penzijního připojištění v roce 2006, kdy se na trhu ustálil počet penzijních fondů (11 z původních 44), byla zavedena možnost daňového odpočtu, vstup

zahraničních investorů, bank a pojišťoven, aktivní politika penzijních fondů, zvýšení důvěry obyvatelstva a další. [28]

Tabulka 17: Penzijní připojištění v letech 2006 až 2010

	2006	2007	2008	2009	2010
Smlouvy o penzijním připojištění (v tisících)	3 594	3 936	4 207	4 395	4 528
Meziroční změna (v %)	-	9,5	6,9	4,5	3,0
Nová penzijní připojištění (tis.)	559	586	590	525	496
Meziroční změna (v %)	-	4,8	0,7	- 11,0	- 5,2
Státní příspěvky poukázané za příslušné období (v mld. Kč)	4,162	4,651	5,088	5,347	5,510
Meziroční změna (v %)	-	11,7	9,4	5,1	3,0

Zdroj: MFČR [40]

4.2.4 Výdaje na dluhovou službu

Tabulka č. 18 udává informace o saldu státního rozpočtu ve sledovaném období. Velikost salda SR se odvíjí od skutečných výdajů, z nichž právě příkázané výdaje vykazují rostoucí tendenci. Od roku 2006 do roku 2008 se saldo státního rozpočtu postupně snižovalo, v roce 2009 se saldo státního rozpočtu ostře prohloubilo a v roce 2010 sledujeme jeho pokles. Schodek SR v roce 2006 byl ovlivněn v závěru roku dvěma platbami ve prospěch ČNB v souvislosti s konsolidací a stabilizací bankovního sektoru. Pokles schodku v roce 2007 byl do určité míry důsledkem vysokého plnění daňových příjmů a plateb pojistného na sociální zabezpečení. Ve sledovaném období bylo dosaženo nejnižšího salda v roce 2008, kdy tento příznivý výsledek byl ovlivněn zákonem č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech, na základě kterých organizační složky nemusely od roku 2008 převádět nevyčerpané prostředky rozpočtových výdajů

do rezervních fondů, přičemž tento převod v roce 2007 činil 79,2 mld. Kč. V roce 2008 v důsledku neplnění inkasa daní z příjmů a z pojistného na sociální zabezpečení dosáhl schodek SR částky 192,39 mld. Kč. V roce 2010 byl schodek nižší o 35,97 mld. Kč v důsledku toho, že daňové příjmy nedosáhly rozpočtované výše. Ve sledovaných letech bylo rozhodnuto o financování schodku SR vydáním státních dluhopisů, přijetím dlouhodobých úvěrů a zvýšením stavů na účtech státních finančních aktiv. [28]

Tabulka 18: Saldo státního rozpočtu v letech 2006 až 2010 (v mld. Kč)

	2006	2007	2008	2009	2010
Příjmy SR	923,06	1025,88	1063,94	974,61	1000,38
Výdaje SR	1020,64	1092,27	1083,94	1167,01	1156,79
Saldo SR	-97,58	-66,39	-20,00	-192,39	-156,42
Podíl salda na HDP v %	-3,0	-1,9	-0,5	-5,3	-4,1

Zdroj:SZÚ jednotlivých let [28]

Od salda SR se odvíjí velikost výdajů na dluhovou službu, které zahrnuje úroky a poplatky spojené obsluhou státního dluhu. Do roku 2009 sledujeme u výdajů na splátky úroků rostoucí tendenci, která se v roce 2010 změnila na klesající. Výdaje na poplatky spojené s obsluhou státního dluhu ve sledovaném období kolísaly, nejvyšší byly v roce 2009, kdy dosáhly částky 341 mil. Kč a nejnižší v roce 2006, kdy jejich výše dosahovala částky 94 mil. Kč.

Tabulka 19: Výdaje na dluhovou službu (v mil. Kč)

Mil. Kč	2006	2007	2008	2009	2010
Úrok	31 515	33 981	44 600	51 999	48 521
Poplatky	94	145	132	341	219

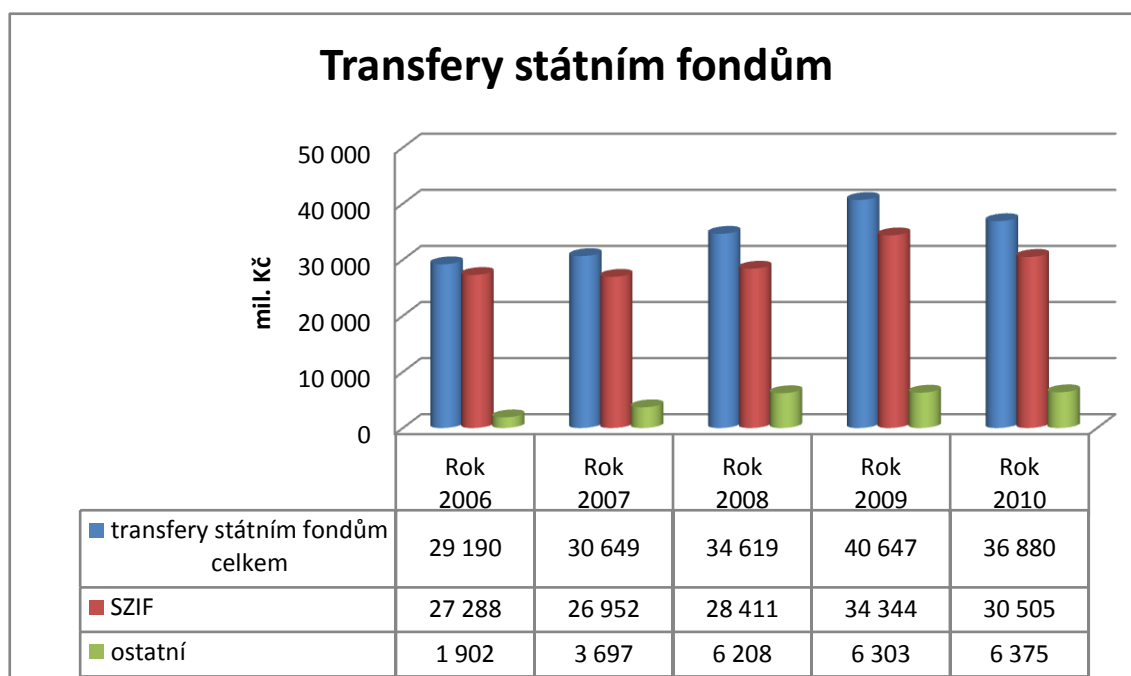
Zdroj:SZÚ jednotlivých let [28]

4.2.5 Dotace státním fondům

Celkové výdaje SR na dotace státním fondům ČR (obrázek č. 11) se do roku 2009 postupně zvyšovaly z částky 29 190 mil. Kč roku 2006 na 40 647 mil. (navýšení o 39,2%). V roce 2010 došlo k poklesu o 3 767 mil. Kč. Největší podíl zaujímají dotace

SFDI na projekty spojené s výstavbou dálnice D47, s výstavbou silnic I. třídy, s opravou dálnic a silnic a dále na železniční dopravní infrastrukturu a vodní cesty. Tyto výdaje v letech 2007 až 2009 vykazovaly rostoucí tendenci, v ostatních letech v meziročním srovnání klesaly. U výdajů na dotace ostatním státním fondům sledujeme rostoucí tendenci, která se výrazně zvýšila v roce 2007 (nárůst o 1 795 mil. Kč) a dále v roce 2008 (nárůst o 2 511 mil. Kč). Nejvyššího podílu z těchto výdajů šlo na dotace do SZIF na projekty účelově určené pro organizaci trhu zemědělských výrobků a potravin (například podpora odvětví mléka a mléčných výrobků) a pro poskytování podpor v zemědělství.

Obrázek 11: Transfery státním fondům od roku 2006 do roku 2010 (v mil. Kč)

Zdroj:SZÚ jednotlivých let [28]

4.2.6 Výdaje na volby a příspěvky politickým stranám

Výdaje na volby a příspěvky politickým stranám zobrazuje tabulka č. 20, jejich výše je upravena zákonem o politických stranách a hnutích. Celkové příspěvky politickým stranám byly nejvyšší v letech 2006 a 2010 v důsledku voleb do Poslanecké sněmovny. V roce 2009 byly volební náklady vynaloženy v důsledku voleb do Evropského parlamentu. Celkové příspěvky na činnost, které zahrnují stálý příspěvek a příspěvek na mandát, se po celé období pohybovaly na přibližně stejné úrovni.

Tabulka 20: Výdaje na příspěvky politickým stranám v letech 2006 až 2010 (v tis. Kč)

	2006	2007	2008	2009	2010
Příspěvek celkem	1 006 290	487 875	493 850	554 205	1 013 267
Volební náklady	514 155	-	-	66 930	502 200
Příspěvek na činnost z toho:	483 550	487 875	493 850	487 275	509 067
Stálý příspěvek	45 000	50 000	50 000	50 00	67 600
Příspěvek na mandát	438 550	437 875	443 850	437 275	441 467

Zdroj: MFČR [41]

4.3 Vývoj ostatních mandatorních výdajů vyplývajících z jiných právních norem a smluv

V tabulce č. 21 jsou uvedeny skutečně vyplacené prostředky na ostatní mandatorní výdaje, které jsou hrazeny v důsledku jiných právních norem a smluvních závazků. Největší podíl po celé sledované období zaujímají výdaje vyplývající ze smluvních závazků, které dosahovaly více než 99% celkových výdajů. Velikost těchto výdajů je v rozhodující míře dána objemem výdajů na státní záruky a odvody do rozpočtu EU (tabulka č. 22). Do této oblasti plynulo nejvíce výdajů v roce 2006, kdy jejich objem činil 49 463 mil. Kč a nejméně v roce 2007, ve kterém se objem výdajů snížil o 13 964 mil. Kč (pokles o 28,2%).

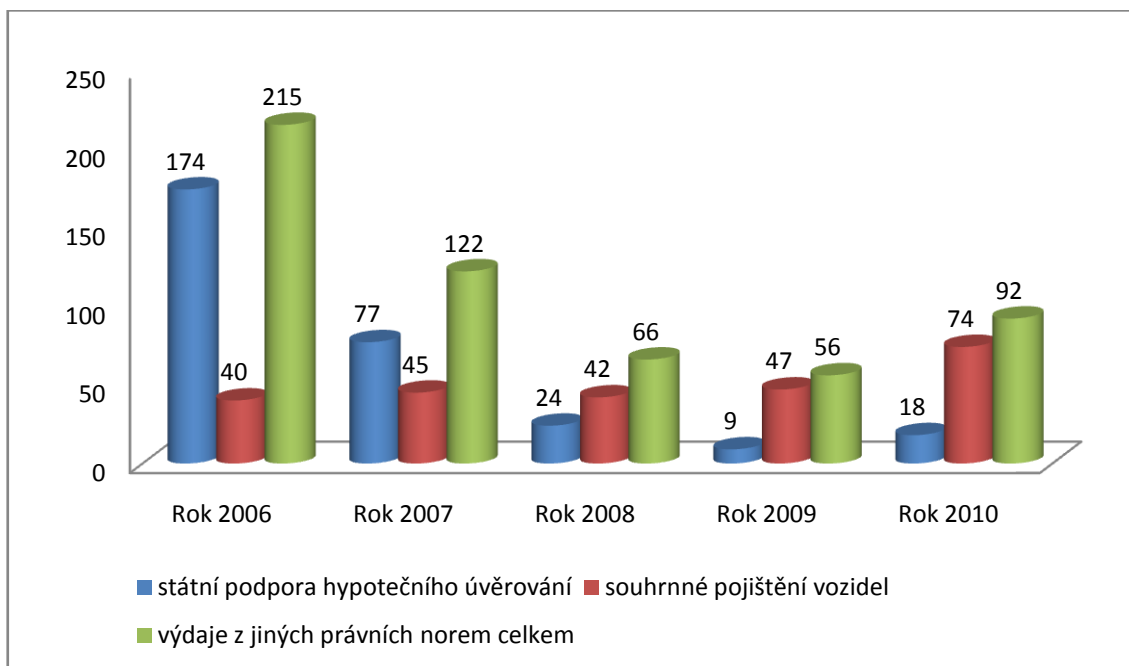
Tabulka 21: Výdaje na ostatní mandatorní výdaje v letech 2006 až 2010 (v mil. Kč)

	2006	2007	2008	2009	2010
Ostatní mandatorní výdaje celkem	49 463	35 499	36 647	36 939	39 006
Výdaje vyplývající z jiných právních norem a smluv	215	122	66	56	92
Výdaje vyplývající ze smluvních závazků	49 248	35 377	36 581	36 883	38 914

Zdroj: SZÚ jednotlivých let [28]

Mandatorní výdaje vyplývající z jiných právních norem a smluv vykazovaly nejvyšší objem v roce 2006, příčinou byla vyplacená státní podpora hypotečního úvěrování, v dalších třech letech sledujeme klesající tendenci, která se v roce 2010 otočila v růst výdajů o 64,3% (navýšení výdajů o 36 mil. Kč). Výdaje na souhrnné pojištění vozidel se pohybovaly na přibližně shodné úrovni, výjimkou byl rok 2010, ve kterém výdaje vzrostly o 57,4% (nárůst o 27 mil. Kč).

Obrázek 12: Struktura mandatorních výdajů vyplývajících z jiných právních norem a smluv v letech 2006 až 2010 (v mil. Kč)

Zdroj:SZÚ jednotlivých let [28]

Tabulka č. 22 zobrazuje výdaje vyplývající ze smluvních závazků státu, nejvyšší podíl zauímají výdaje na odvody do rozpočtu EU, u kterých v průběhu sledovaných let sledujeme rostoucí tendenci, na druhém místě v objemu výdajů jsou prostředky na státní záruky, které byly nejvyšší v roce 2006, kdy dosahovaly 20 634 mil. Kč a v dalších letech výrazně klesly, v meziročním srovnání roku 2007 toto snížení činilo 15 653 mil. Kč (75,9%). Objem transferů mezinárodním organizacím do roku 2008 postupně narůstal, od roku 2009 docházelo ke snižování výdajů. Výdaje na vládní úvěry v průběhu let postupně klesaly a to ze 41 mil. Kč roku 2006 na 24 mil. Kč roku 2010.

Tabulka 22: Velikost mandatorních výdajů plynoucích ze smluvních závazků (v mil. Kč)

	2006	2007	2008	2009	2010
Celkem	49 248	35 377	36 581	36 883	38 914
Státní záruky	20 634	4 981	3 153	3 000	4 740
Vládní úvěry	41	41	37	29	24
Transfery mezinárodním org. Fond budoucnosti	2 228	2 980	2 800	2 089	1 841
Odvody do rozpočtu EU	26 345	27 375	30 591	31 765	32 309

Zdroj:SZÚ jednotlivých let [28]

4.4 Vývoj Quasi mandatorních výdajů

Při analýze mandatorních výdajů je nezbytné se zmínit o Quasi mandatorních výdajích, které nejsou přímo zahrnovány do příkázaných výdajů, ale tyto výdaje jsou každým rokem vynakládány ze státního rozpočtu pro zabezpečení chodu a obranyschopnosti státu (tabulka č. 23). Objem celkových Quasi mandatorních výdajů se pohyboval ve sledovaném období v rozmezí 215 752 mil. Kč roku 2008 do 228 911 mil. Kč v roce 2009. Objem těchto výdajů mnohonásobně převyšuje objem ostatních mandatorních výdajů.

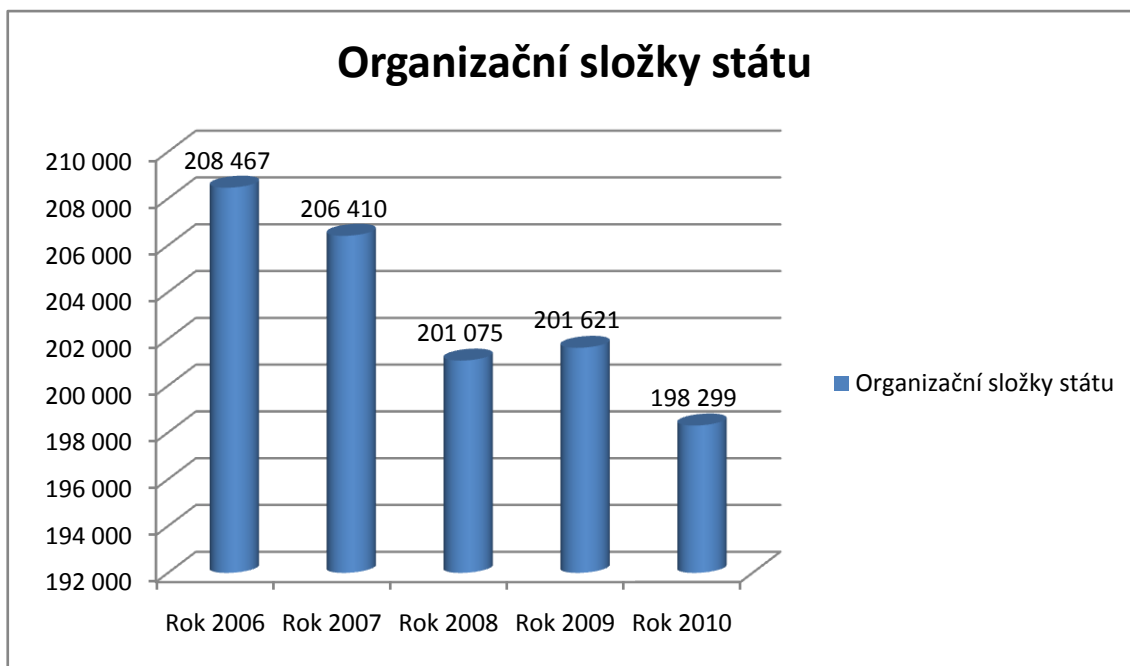
Tabulka 23: Struktura Quasi mandatorních výdajů v letech 2006 - 2010 (v mil. Kč)

Mil. Kč	2006	2007	2008	2009	2010
Quasi celkem	217 255	220 081	215 752	228 911	216 203
z toho:					
Aktivní politika zaměstnanosti	4 353	3 574	4 183	2 695	1 997
Kapitola ministerstva obrany	57 381	55 446	46 716	53 132	44 372
Zahraniční pomoc, humanitární pomoc	765	820	855	970	775
Mzdy zaměstnanců a FKSP	153 262	158 755	162 525	170 514	167 473

Zdroj: Asociace samostatných odborů České republiky [42]

Největší objem výdajů byl vynaložen na mzdy zaměstnanců a do FKSP. Objem výdajů na mzdy organizačních složek státu se odvíjí od velikosti mezd a počtu zaměstnanců ve státní sféře (obrázek č. 13). Průměrné mzdy zaměstnanců organizačních složek státu ve sledovaném období vykazovaly trvalý růst a tato průměrná mzda, která například v roce 2010 byla ve výši 24 994 Kč, je nejvyšší v porovnání s průměrnými mzdami v podnikatelské sféře, v nepodnikatelské sféře, ale i v porovnání průměrné mzdy v ČR. Počet zaměstnanců ve státní sféře ve sledovaném období mírně klesal, ale celkové výdaje rostly do roku 2009, v roce 2010 se mírně snížily.

Obrázek 13: Počet zaměstnanců organizačních složek státu v letech 2006 – 2010

Zdroj: SZÚ jednotlivých let [28]

Výdaje do Kapitoly ministerstva obrany se v průběhu sledovaných let snižovaly, pouze v roce 2009 došlo k jejich zvýšení o 13,7% v porovnání s rokem 2008. U výdajů na aktivní politiku zaměstnanosti sledujeme podobný vývoj, výdaje po cele sledované období klesaly, ke zvýšení došlo pouze v roce 2008 o 609 mil. Kč v porovnání s rokem 2007. Výdaje v této oblasti plynou především na podporu zřizování nových pracovních míst za účelem pomoci rizikovým skupinám a dlouhodobě nezaměstnaným se uplatnit na trhu práce. Nejmenšího podílu na Quasi výdajích dosahovaly výdaje na zahraniční pomoc.

5 Zhodnocení vlivu reformem

Objem výdajů na sociální transfery ve sledovaných letech neustále roste, jejich podíl dosahuje více než jedné třetiny celkových výdajů státního rozpočtu a jejich výše rozhodujícím způsobem ovlivňuje velikost mandatorních výdajů. Přikázané výdaje odčerpávají každým rokem ze státního rozpočtu více prostředků, z toho důvodu vláda musela přistoupit k řadě reformních opatření s cílem snížit objem výdajů.

Dávky důchodového pojištění, zejména starobní důchody, odčerpávají nejvíce prostředků ze státního rozpočtu v důsledku zvyšování počtu důchodců a valorizace důchodů. Demografický vývoj předpokládá dvojnásobný nárůst počtu důchodců v průběhu třiceti let, což se projeví v růstu výdajů do důchodového systému. Důchodovou reformou se snažila zabývat každá vláda již od 90. let minulého století, ale problematiku růstu výdajů na důchody začala řešit především první etapa důchodové reformy zavedením legislativních změn s účinností od 1. ledna 2010. První etapa důchodové reformy spočívá především v postupném prodlužování důchodového věku až na hranici 65 let, zvyšování potřebné doby pojištění pro nárok na starobní důchod z 25 na 35 roků, znevýhodnění dřívějšího odchodu do starobního důchodu, zavedení třístupňové invalidity, zvýšení hranice pro trvalý nárok na vdovský a vdovecký důchod, změny v oblasti náhradní doby pojištění a další. Na základě údajů ve sledovaném období lze konstatovat, že tato první etapa nepřinesla úsporu výdajů na dávky důchodového pojištění, neboť výdaje v meziročním srovnání roku 2009 a 2010 vzrostly o 6 425 mil. Kč (tabulka č. 6). Úsporu výdajů je možné sledovat pouze u pozůstalostních a invalidních důchodů, která se ale v celkových výdajích výrazně neprojevila.

Současný systém důchodového pojištění funguje na principu průběžného financování a přes veškeré zavedené změny včetně prodlužování důchodového věku s hlavním cílem snížit rostoucí výdaje na důchody, má důchodový systém řadu nedostatků. Vzhledem ke zvyšování počtu důchodců a rostoucím výdajům na důchody je nutné pokračovat v reformě důchodového systému zavedením nejen parametrických změn, ale i systémových, ke kterým směřuje další etapa důchodové reformy uzákoněná od roku 2013. Cílem je zajištění dlouhodobě udržitelného důchodového systému, který má zajistit větší spravedlnost, solidní úroveň důchodů, snížit objem výdajů na důchody a tím snižovat schodek státního rozpočtu, který by v opačném případě

nadále narůstal. Důchodová reforma spočívá především v zavedení druhého pilíře, který má lidem umožnit zhodnocení vlastních prostředků (přesně 5% hrubé mzdy) prostřednictvím 4 povinných důchodových fondů, na jejichž činnost bude dohlížet ČNB. Vstup do druhého pilíře bude dobrovolný v první polovině roku 2013 pro všechny občany v produktivním věku, později pouze pro občany do 35 let. V souvislosti se vstupem klesne i procento příjmů odváděné z hrubé mzdy do prvního pilíře z 28% na 25%. Na druhé straně nebude možnost z tohoto pilíře vystoupit. Důchodová reforma počítá se změnami v prvním pilíři, který bude i nadále základním článkem důchodového systému a ze kterého budou v budoucnu vypláceny nižší penze a se změnami ve třetím pilíři, které budou představovány navýšením státního příspěvku a zavedením limitu nákladů na správu. Zda reforma přinese úsporu výdajů na dávky důchodového pojištění a přispěje ke snižování deficitu státního rozpočtu, bude možné posoudit až v průběhu jejího fungování a do určité míry bude záležet na důvěře občanů v povinné důchodové fondy.

Postupné snižování celkových skutečných výdajů na dávky nemocenského pojištění bylo v důsledku zákona č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů a zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění. V roce 2008 dochází poprvé ke snížení výdajů o 8% oproti roku 2007, v dalších dvou letech pak následuje úspora výdajů o 18,3% a 12,5% (tabulka č. 10). K nejvyšším úsporám přispělo snížení výdajů na dávky nemocenské a ošetřovné, které v průběhu sledovaného období postupně klesaly, růst výdajů po celé období naopak vykazovala dávka peněžité pomoci v mateřství (tabulka č. 9). Snižování výdajů na nemocenské ve sledovaném období bylo v důsledku zavedení a zrušení karenční doby v roce 2008 a dále v jejím opětovném zavedení s účinností od 1. ledna 2009, v důsledku zaváděných změn po celé období při výpočtu denní výše dávky nemocenské, v důsledku zavedení náhrady mzdy, kterou hradí zaměstnavatel za dobu 1. – 14. dne dočasné pracovní neschopnosti. Prostředky na ošetřovné zaznamenaly úsporu výdajů od roku 2008 do konce sledovaného období téměř o 50%, v důsledku zavedení karenční doby od ledna do května 2010.

Změny v nemocenském pojištění s cílem nadále snižovat výdaje do této oblasti následovaly i v dalším období a to zejména prodloužením náhrady mzdy ze 14 kalendářních dnů na období prvních 21 kalendářních dnů dočasné pracovní

neschopnosti s účinností od 1. ledna 2011 do 31. prosince 2013, stanovením doby 63 kalendářních dnů, po které bude náležet nemocenská poživateli starobního důchodu nebo invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně také s účinností od 1. ledna 2011 do 31. prosince 2013. Od roku 2012 se rozšířil okruh nemocensky pojištěných osob o zaměstnance činné na základě dohody o provedení práce, jejichž započitatelný příjem překročil v kalendářním měsíci částku 10 000 Kč dále o jednatele, společníky společnosti s ručením omezeným komanditisty komanditní společnosti atd. K dalším změnám patří například změny v úpravě při stanovení rozhodného období a pravděpodobného příjmu, doba studia se započítává jako doba účasti na nemocenské pojištění při zjišťování podmínky 270 dnů účasti na nemocenském pojištění v posledních dvou letech před nástupem na PPM, maximální rozsah 6 hodin vycházek denně, které může povolit ošetřující lékař, zvýšení částky rozhodného příjmu na 2500 Kč z původních 2 000 Kč a další. [43]

Zákon o stabilizaci veřejných rozpočtů přinesl změny i v dalších oblastech sociálních transferů. U dávek státní sociální podpory došlo ke zrušení některých druhů dávek, k zúžení okruhu příjemců, byla zrušena automatická valorizace, u některých dávek byla stanovena absolutní částka nebo se snížil násobek životního minima. Reforma veřejných financí u dávek státní sociální podpory nepřinesla efekt výrazného snižování výdajů a pro jejich další vývoj je nezbytné v reformách pokračovat.

S účinností od 1. ledna 2012 zavedla vláda sociální reformu s cílem vytvořit efektivní systém správy veřejných prostředků, jehož cílem není snižovat celkový objem vyplácených prostředků na úkor příjemců dávek, ale úspor chce vláda dosáhnout především zjednodušením systému, jeho zlevněním a celkovým zefektivněním. Pro nepojistné dávky vyplácené prostřednictvím Ministerstva práce a sociálních věcí bylo zřízeno jednotné výplatní místo, kterým jsou kontaktní pracoviště Úřadu práce v České republice (v roce 2011 byly sociální dávky vypláceny obecními úřady). Pro zjednodušení a zprůhlednění celého systému nepojistných dávek bude vydávána sKarta neboli karta sociálních systémů, která bude mít tři funkce: identifikační pro komunikaci s úřady práce, autorizační pro možnost čerpání údajů o dávkách prostřednictvím internetu a dobrovolnou platební.

Vzhledem k tomu, že těmito nepojistnými dávkami se stát snaží pomáhat občanům ve složitých životních situacích, je přinejmenším škoda, že není do nejmenších detailů

propracována ochrana proti zneužití těchto prostředků na jiné účely, než ke kterým byly vyplaceny a jednoznačně stanovena povinná platební funkce sKarty, se kterou není možné platit v baru nebo herně, ale možnost nákupu cigaret nebo alkoholu v supermarketu nijak omezena není.

Sociální reforma se vztahuje i na oblasti státní politiky zaměstnanosti, ve které dochází k úpravě délky rozhodného období, ve kterém je nutné získat alespoň 12 měsíců doby důchodového pojištění ze tří let na dva roky. Jestliže osoba, které úřad práce zprostředkoval vhodné zaměstnání, ukončí toto zaměstnání bez udání důvodů nebo dohodou nebo pokud toto zaměstnání bude ukončeno zaměstnavatelem pro hrubé porušení pracovních povinností, může být osoba evidována na ÚP až po uplynutí 6 měsíců ode dne vzniku tohoto zaměstnání. Pro uchazeče, kteří jsou v evidenci ÚP déle než 2 měsíce, byla zavedena veřejná služba v délce 20 hodin týdně. Pokud by ji uchazeč bez vážného důvodu odmítl, následuje vyřazení z evidence. V rámci zvýšení efektivnosti zprostředkování zaměstnání je zavedena úzká spolupráce se soukromými agenturami, které mohou získat příspěvky za zprostředkování zaměstnání a dále pokud umístí uchazeče do pracovního poměru na dobu neurčitou a pokud si uchazeč toto zaměstnání udrží po dobu minimálně 6 měsíců. Reforma zvyšuje stávající pokuty a i nově zavádí další pokuty za práci načerno.

Výše podpory v nezaměstnanosti a podpůrčí doba se nemění. Pokud má uchazeč zákonný nárok na odchodné, odbytné nebo odstupné, podpůrčí doba se nekrátí, ale její počátek se posune po dobu, po kterou náleželo. Jestliže má zaměstnavatel zákonnou povinnost vyplatit odstupné a neudělá to, kompenzaci provádí ÚP ve výši 65% odstupného, kterou pak bude vymáhat po zaměstnavateli. Je otázkou, zda tyto výdaje budou ÚP vymoženy nebo zda budou jen přispívat ke zvyšování výdajů státního rozpočtu.

Sociální reforma přináší změny i v oblasti rekvalifikace, kdy uchazeč má nově možnost si vybrat rekvalifikační kurz i zařízení v rámci daných zákonných pravidel. Úřad práce posuzuje uplatnitelnost kvalifikace a zdravotní stav uchazeče, zároveň je stanoven maximální limit úhrady ceny za rekvalifikaci.

Projekt DONEZ neboli docházka nezaměstnaných je nově nástrojem úřadu práce pro kontrolu spolehlivosti uchazečů o zaměstnání v docházce na Czech POINT.

Vybraný uchazeč je povinen se hlásit na kontaktním místě ve stanoveném dni i čase a nechat si vystavit potvrzení. V případě, že se nemůže dostavit, musí následně na ÚP předložit omluvenku.

Čerpání rodičovského příspěvku s účinností od 1. ledna 2012 dává rodičům možnost pružněji rozhodovat o délce a výši dávky. Rodiče, kteří pobírají dávku již od roku 2011, mají možnost přejít na novou právní úpravu, pokud nepřejdou, platí pro ně právní úprava roku 2011 jako celek a to včetně sledování docházky do předškolního zařízení. Nový systém sleduje dobu umístění do předškolního zařízení pouze u dětí do věku dvou let, pro které je zavedeno jednotné konto 46 hodin měsíčně. U starších dětí dvou let se doba nesleduje, stát se touto právní úpravou snaží pomoci rodičům zařadit zpět na trh práce. Od ledna 2012 je možné pružně volit délku a výši RP (jednou za tři měsíce) podle aktuální situace rodiny, která může celkem vyčerpat částku ve výši 220 000 Kč do 4 let věku dítěte. Pokud rodiči žadateli nevznikl nárok na PPM nebo na nemocenské poskytované v souvislosti s porodem (NPSP), výše RP lze zvolit podle DVZ druhého rodiče stanoveného ke dni narození dítěte, za předpokladu že tento rodič splnil podmínky nároku PPM nebo NPSP. Skutečnosti zkoumá OSSZ. Pokud ani jeden z rodičů neplatí pojistné na sociální zabezpečení výše příspěvku je dána v pevných částkách – 7600 do devátého měsíce a po té 3 800 do 4 let věku dítěte.

Sociální reforma upravuje oblast péče o osoby zdravotně postižené, které jsou nově představovány dvěma dávkami a to příspěvkem na mobilitu a příspěvkem na zvláštní pomůcky. S účinností od 1. ledna 2012 dochází ke změně posuzování zdravotního stavu, kdy posudkoví lékaři popisují pouze 10 ucelených oblastí každodenního života namísto 36 úkonů. Tato změna předpokládá objektivnější a spravedlivější posuzování zdravotního stavu těchto osob. Od ledna 2012 dochází ke zvýšení příspěvku na péči u osob mladších 18 let ve II. stupni závislosti z původních 5 000 Kč na 6 000 Kč.

Všechny reformy v oblasti veřejných financí ať již uskutečněné nebo plánované jsou zaváděny s hlavním cílem snižování objemu výdajů. Zde je nutné, aby si vláda uvědomila, že na jedné straně dávky suplují příjem jedinců či rodin v různých životních situacích, na druhé straně poměrně snadná dostupnost dávek kazí morálku jedinců, kteří si zvyknou na „štědrý pasivní příjem“. Některé občany systém bohužel naučí vypočítat si, zda se jim vyplatí pracovat nebo zda je výhodnější jen nárokovat dávky. Zvýšení adresnosti vyplácení dávek je krok správným směrem, neboť dávky jsou často

vypláceny jedincům či rodinám, které je nepotřebují. Vláda by se měla i nadále zaměřovat na zneužívání dávek v oblasti nemocenské, jednak zvýšením kontroly léčebného režimu, ale i kontrolou přímo v systému, kde by mohlo být odhaleno, že některé dlouhodobé pracovní neschopnosti, jsou vystavovány opakujícími se lékaři. Nepopulárním krokem, který by ale přispěl ke snížení objemu mandatorních výdajů, by mohlo být zrušení některých dávek jako například pohřebné, porodné a přídavky na děti.

6 Závěr

Státní rozpočet si můžeme představit jako roční plán pro finanční hospodaření státu, který má v České republice podobu zákona, navrhuje ho vláda a schvaluje poslanecká sněmovna. Podstata státního rozpočtu spočívá především v přerozdělování důchodů a lze ho považovat za centrální státní finance, které z hlediska objemu patří k hlavní složce veřejných financí. Výsledek hospodaření státního rozpočtu patří v posledních letech k aktuálnímu tématu, neboť se dotýká každého obyvatele. Občané odvádějí daně státu a na druhé straně čerpají finanční prostředky ze státního rozpočtu v podobě dávek, podpor a příspěvků.

U mandatorních výdajů ze zákona sledujeme v průběhu analyzovaných let rostoucí tendenci, která je dána růstem výdajů do oblasti sociálních transferů. Největší podíl na sociálních transferech zaujímají dávky důchodového pojištění, zejména pak starobní důchody, které vzhledem k demografickému vývoji budou i nadále největší zátěží pro výdajovou stránku státního rozpočtu. Na druhém místě z hlediska podílu jsou výdaje na dávky státní sociální podpory, u kterých došlo k prudkému růstu výdajů v roce 2007 v důsledku uzákoněné změny měsíční výše dávky rodičovského příspěvku z 3 696 Kč na 7 582 Kč. Třetí místo zaujímají výdaje na dávky nemocenského pojištění, u kterých nastal od roku 2008 pozitivní vývoj z pohledu objemu výdajů. Klesající trend výdajů je představován úsporou na dávky nemocenské a ošetrovné v důsledku zákona o stabilizaci veřejných rozpočtů a změn zákona o nemocenském pojištění. Poslední místo ve výdajích na sociální transfery zaujímá objem finančních prostředků na dávky pasivní politiky zaměstnanosti, jejichž výše se ve sledovaném období odvíjela od aktuální situace na trhu práce. V letech 2006 až 2007 se objem výdajů pohyboval na přibližně stejné úrovni, v roce 2009 se výdaje v důsledku celosvětové hospodářské krize zvýšily o 111,9%, přestože se výkonnost ekonomiky v roce 2010 začala zvyšovat, u výdajů na dávky podpory v nezaměstnanosti a podpory při rekvalifikaci došlo jen k mírnému snížení o 11,4% proti předchozímu roku, důvodem je skutečnost, že trh práce reaguje na výkonnost ekonomiky s určitým zpožděním.

Mandatorní výdaje ze zákona nemající povahu sociálních transferů se v průběhu sledovaných let mírně zvyšují a jejich podíl na příkázaných výdajích ze zákona se pohybuje těsně nad hranicí 20%. Velikost těchto výdajů je v rozhodné výši dána objemem výdajů státu do zdravotního pojištění za tzv. státní pojištěnce a objemem

výdajů na dluhovou službu. Platby státu za tzv. státní pojištěnce byly v letech 2008 a 2009 pozitivně ovlivněny zákonem o stabilizaci veřejných rozpočtů, v jejímž důsledku nedocházelo ke zvýšení měsíční výše příspěvku za tyto pojištěnce, což se projevilo na mírné úspoře výdajů v roce 2008 a 3% růstem výdajů v roce 2009. Výdaje na dluhovou službu se v letech 2006 až 2009 neustále zvyšovaly, k nejvyššímu navýšení výdajů došlo v roce 2008 o téměř 32% proti roku 2007, v posledním roce sledovaného období výdaje na dluhovou službu klesly o 6,7%. Dotace státním fondům se zvyšovaly až do roku 2009, po té nastal mírný pokles. Více než 80% dotací státním fondům plynulo ve sledovaném období do SZIF na účelově určené projekty pro organizaci trhu zemědělských výrobků a potravin a pro poskytování podpor v zemědělství. Další velká část výdajů byla určena na projekty spojené s výstavbou dálnic, silnic, jejich opravami do SFDI. Výdaje na státní podporu stavebního spoření po celé období postupně klesaly zejména v důsledku trvalého poklesu smluv ve fázi spoření. Nejmenší podíl v této skupině mandatorních výdajů zaujímá státní podpora penzijního připojištění a výdaje na volby a příspěvky politickým stranám. U státní podpory penzijního připojištění docházelo k růstu výdajů a v důsledku připravované důchodové reformy a změn ve třetím pilíři je předpoklad, že tyto výdaje budou výrazně narůstat.

Velikost mandatorních výdajů vyplývajících z jiných právních norem a smluv se odvíjí od objemu povinných výdajů vyplývajících ze smluvních závazků státu, neboť po celé období dosahovaly 99% podílu. Z těchto výdajů plynulo nejvíce prostředků na odvody do rozpočtu EU, tyto výdaje po celé sledované období postupně narůstaly a na státní záruky, u kterých došlo v roce 2007 téměř k pětinasobnému poklesu oproti roku 2006. Výdaje na transfery mezinárodním organizacím a Fondu budoucnosti vzrostly v roce 2007 o 33,8% v dalších letech docházelo k poklesu. Finanční prostředky na vládní úvěry po celé sledované období vykazovaly pozvolný pokles. Přikázané výdaje z jiných právních norem se po celé sledované období pohybovaly na úrovni 1% z celkového objemu ostatních mandatorních výdajů, do roku 2009 docházelo ke snižování výdajů, v roce 2010 naopak výdaje vzrostly.

Pokud sledujeme vývoj mandatorních výdajů, je nutné se zmínit o Quasi mandatorních výdajích, které se v průběhu sledovaného období pohybovaly kolem hranice 220 000 mil. Kč a jejichž objem není zanedbatelný. Tyto výdaje jsou téměř pětikrát vyšší než finanční prostředky vynaložené na ostatní mandatorní výdaje ve sledovaném období,

nejvyšší podíl z nich zaujímají výdaje na mzdy zaměstnanců a FKSP a dále výdaje na kapitolu ministerstva obrany.

Neustálý rostoucí trend mandatorních výdajů a schodkový deficit vykazovaný po celé sledované období musí vláda řešit a pokračovat v započatých reformách. V současné době stojí před nelehkým úkolem, neboť není možné si donekonečna půjčovat peníze, zadlužovat budoucí generace a neřešit jádro problému. Dosud zavedené a uskutečněné reformy byly úspěšné jen z části, u dávek důchodového pojištění se reformy neprojevíly, neboť důchody vykazovaly po celé sledované období růst, u dávek nemocenského pojištění provedené reformy byly úspěšné jak z hlediska snižování počtu proplácených dnů, tak z hlediska úspory výdajů od roku 2008 do konce sledovaného období. U výdajů na dávky státní politiky zaměstnanosti se reformy neprojevíly, neboť v důsledku celosvětové hospodářské krize výdaje v tomto období výrazně vzrostly. Pokud se podíváme na výdaje na státní politiku zaměstnanosti, můžeme konstatovat pozitivní vliv reforem v podobě úspory nákladů u jednotlivých dávek s výjimkou dávky rodičovského příspěvku, ale pokud budeme výdaje na dávky státní sociální podpory posuzovat jako celek, je nutné konstatovat, že se stabilizace veřejných rozpočtů téměř neprojevíla.

Snižování objemu mandatorních výdajů není jednoduché, je třeba změnit zákony, legislativní proces je zdoluhavý, reformy jsou veřejností přijímány negativně a vláda se v předvolebním období většinou snaží zvyšovat státní výdaje s cílem zvýšit zaměstnanost, podpořit růst výroby a celkově oživit hospodářský růst.

7 Zdroje:

- [1] PAVLÁSEK, V., HEJDUKOVÁ, P., *Veřejné finance a daně v České republice*. První vydání, Plzeň: NAVA. 2010. 215 s. ISBN 978-80-7211-360-6
- [2] PEKOVÁ, J., *Veřejné finance úvod do problematiky*. 4. aktualizované, přepracované vydání, Praha: ASPI a.s., 2008. 580 s. ISBN 978-80-7357-358-4
- [3] Ministerstvo financí České republiky [online], Praha, Česká republika [cit. 2012-08-04]. Dostupný z WWW: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/SZU2006_C_pdf.pdf
- [4] OCHRANA, F., PAVEL, J., VÍTEK, L., a kolektiv, *Veřejný sektor a veřejné finance*. První vydání, Praha: Grada Publishing, a.s., 2010. 261 s. ISBN 978-80-247-3228-2
- [5] Sociologický ústav AV ČR v. v. i. [online], Praha 1, Česká republika [cit 2012-04-08]. Dostupný z WWW: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=337&lst=119>
- [6] Blog za rohem [online], Česká republika [2012-04-08]. Dostupný z WWW: <http://blog.zarohem.cz/clanek.asp?cislo=530>
- [7] Ministerstvo práce a sociálních věcí [online], Praha 2, Česká republika [cit. 2012-01-19]. Dostupný z WWW: <http://www.mpsv.cz/cs/3>
- [8] Business center [online] Česká republika [cit. 2012-04-08]. Dostupný z WWW: <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/duchodpoj/>
- [9] Ministerstvo práce a sociálních věcí [online], Praha 2, Česká republika [cit. 2012-04-09]. Dostupný z WWW: <http://www.mpsv.cz/cs/619>
- [10] Ministerstvo práce a sociálních věcí [online], Praha 2, Česká republika [cit. 2012-04-09]. Dostupný z WWW: <http://www.mpsv.cz/cs/620>
- [11] Ministerstvo práce a sociálních věcí [online], Praha 2, Česká republika [cit. 2012-04-09]. Dostupný z WWW: <http://www.mpsv.cz/cs/7>

- [12] Business center [online] Česká republika [cit. 2012-04-09]. Dostupný z WWW:<http://business.center.cz/business/pravo/zakony/nemocenske-pojisteni/>
- [13] Business center [online] Česká republika [cit. 2012-04-09]. Dostupný z WWW:<http://business.center.cz/business/pravo/zakony/nemocenske-pojisteni/cast3h3.aspx>
- [14] Měsíc [online], Česká republika [cit. 2012-01-20]. Dostupný z WWW:<http://www.mesec.cz/mzdy-a-duchod/mzda-a-plat/pruvodce/podpora-v-nezamestnanosti/>
- [15] Ministerstvo práce a sociálních věcí, integrovaný portál, Zákon o zaměstnanosti [online], Praha 2, Česká republika [cit. 2012-04-09]. Dostupný z WWW:http://portal.mpsv.cz/sz/obecne/prav_predpisy/akt_zneni/zakon_c._435-2004_sb.pdf
- [16] Ministerstvo práce a sociálních věcí, integrovaný portál [online], Praha 2, Česká republika [cit. 2012-04-09]. Dostupný z WWW:<http://portal.mpsv.cz/soc/ssp>
- [17] Ministerstvo práce a sociálních věcí, integrovaný portál [online], Praha 2, Česká republika [cit. 2012-04-09]. Dostupný z WWW:http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/rodicovsky_prisp
- [18] Zákony ČR [online], Česká republika [cit. 2012-04-09]. Dostupný z WWW:<http://www.zakonycr.cz/seznamy/117-1995-sb-zakon-o-statni-socialni-podpore.html>
- [19] Ministerstvo práce a sociálních věcí, integrovaný portál [online], Praha 2, Česká republika [cit. 2012-04-09]. Dostupný z WWW:<http://portal.mpsv.cz/soc/hn/obcane/obecne>
- [20] Ministerstvo práce a sociálních věcí, integrovaný portál, Pomoc v hmotné nouzi [online], Praha 2, Česká republika [cit. 2012-04-09]. Dostupný z WWW:<http://portal.mpsv.cz/soc/hn>
- [21] Buřinka, Stavební spořitelna České spořitelny, Zákon o stavebním spoření [online], Česká republika [cit. 2012-03-14]. Dostupný z WWW:<http://www.burinka.cz/cs/obchodni-podminky/zakon-o-stavebnim-sporeni/>

- [22] Ministerstvo financí České republiky, Zákon o penzijním připojištění [online], Praha, Česká republika [cit. 2012-03-20]. Dostupný z WWW: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/zakony_7741.html
- [23] Zákon ze dne 2. října 1991 o sdružování v politických stranách a v politických hnutích [online], Česká republika [cit. 2012-03-16]. Dostupný z WWW:<http://obcan.ecn.cz/index.shtml?apc=uz133757-1-->
- [24] Nařízení vlády č. 249/2002 Sb., o podmínkách poskytování příspěvků k hypotečnímu úvěru osobám mladším 36 let [online], Výplata.cz, Trisul s.r.o., Brno, Česká republika [cit. 2012-04-10]. Dostupný z WWW:<http://www.vyplata.cz/zakony/nv249-2002sb.php>
- [25] Zákonné opatření č. 14/1973 Sb. [online] Zákony pro lidi, Česká republika [cit. 2012-04-10]. Dostupný z WWW:<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1973-14>
- [26] Ministerstvo vnitra [online] Česká republika [cit. 2012-04-10]. Dostupný z WWW:http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/policie/udv/zakony/165_1997.html
- [27] Ministerstvo financí [online], Praha 2, Česká republika [cit. 2012-04-10]. Dostupný z WWW:http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/eu_rozpocet_vlastni_zdroje.html
- [28] Ministerstvo finance, Státní závěrečné účty let 2006 až 2010 [online], Praha 2, Česká republika [cit. 2012-04-11]. Dostupný z WWW:
http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/statni_zav_ucet.html?year=PRESENT
http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/statni_zav_ucet.html?year=2009
http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/statni_zav_ucet.html?year=2008
http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/statni_zav_ucet.html?year=2007
http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/statni_zav_ucet.html?year=2006
- [29] ČSÚ [online] Česká republika [cit. 2012-04-11]. Dostupný z WWW: [http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/F7003184CB/\\$File/400711.pdf](http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/F7003184CB/$File/400711.pdf)
- [30] ČSSZ [online], Praha, Česká republika [cit. 2012-04-11]. Dostupný z WWW: <http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/informace/statistiky/duchodova-statistika/>

- [31] ČSÚ [online], Praha, Česká republika [cit. 2012-04-11]. Dostupný z WWW:
http://www.czso.cz/csu/dyngrafy.nsf/graf/cr_od_roku_1989_duchod
- [32] ČSSZ [online], Praha, Česká republika [cit. 2012-04-12]. Dostupný
z WWW:<http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/informace/statistiky/nemocenska-statistika/nemocenska-statistika-2010.htm>
- [33] Měšec [online] Česká republika [cit. 2012-04-12]. Dostupný
z WWW:<http://www.mesec.cz/clanky/nemocenska-v-prvnich-dnech-nekonecny-pribeh/>
- [34] Ministerstvo práce a sociálních věcí [online], Česká republika [cit. 2012-03-20].
Dostupný z WWW:<http://www.mpsv.cz/cs/7769>
- [35] ČSÚ [online] Česká republika [cit. 2012-03-20]. Dostupný z WWW:
http://www.czso.cz/csu/dyngrafy.nsf/graf/cr_od_roku_1989_obyv
- [36] Ministerstvo práce a sociálních věcí [online] Česká republika [cit. 2012-03-20].
Dostupný z WWW:<http://www.mpsv.cz/files/clanky/8865/02062010.pdf>
- [37] ČSÚ [online] Česká republika [cit. 2012-04-12]. Dostupný z WWW:
http://www.czso.cz/cz/cr_1989_ts/0507.pdf
- [38] MPSV, Integrovaný portál [online] Česká republika [cit. 2012-03-20]. Dostupný
z WWW:<http://portal.mpsv.cz/sz/stat/stro>
- [39] MPSV, Integrovaný portál [online] Česká republika [cit. 2012-03-20]. Dostupný
z WWW:<http://portal.mpsv.cz/sz/stat/vydaje>
- [40] MFČR [online] Česká republika [cit. 2012-03-15]. Dostupný z WWW:
http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/ft_ukazatele_penzijniho_pripojisteni_68320.html
- [41] MFČR [online] Česká republika [cit. 2012-04-15]. Dostupný z WWW:
http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/politicke_strany.html?year=2010
http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/politicke_strany_52416.html?year=2009
http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/politicke_strany_45463.html?year=2008
http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/politicke_strany.html?year=2007
http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/politicke_strany.html?year=2006

[42] Asociace samostatných odborů České republiky [online], Praha 2, Česká republika [cit. 2012-04-15]. Dostupný

z WWW:<http://www.asocr.cz/addons/files/stare/110906priloha2.pdf>

[43] Ministerstvo práce a sociálních věcí [online] Česká republika [cit. 2012-04-24].

Dostupný z WWW:http://www.mpsv.cz/files/clanky/12643/stat_info.pdf

[44] Holman, R., *Ekonomie*. 4. aktualizované vydání. Praha:C.H.Beck, 2005. 709 s.

ISBN 80-7179-891-6.

8 Seznam zkratk

APZ Aktivní politika zaměstnanosti
ČNB Česká národní banka
ČSÚ Český statistický úřad
DNP Dočasná pracovní neschopnost
DVZ Denní vyměřovací základ
EU Evropská unie
FKSP Fond kulturních a sociálních služeb
HDP Hrubý domácí produkt
MV Mandatorní výdaje
MFČR Ministerstvo financí České republiky
MPSV Ministerstvo práce a sociálních věcí
NATO Severoatlantická aliance
NPSV Nemocenské poskytnuté v souvislosti s porodem
OSN Organizace spojených národů
OSVČ Osoba samostatně výdělečně činná
PND Přídavek na dítě
PPM Peněžité pomoci v mateřství
PPZ Pasivní politika zaměstnanosti
PPR Podpora při rekvalifikaci
PVN Podpora v nezaměstnanosti
SFDI Státní fond dopravní infrastruktury
SPZ Státní politika zaměstnanosti
SR Státní rozpočet
SZIF Státní zemědělský intervenční fond
SZÚ Státní závěrečný účet
ÚP Úřad práce
VPTM Vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství

9 Seznam tabulek

Tabulka 1: Maximální výše podpory v nezaměstnanosti a podpory při rekvalifikaci	19
Tabulka 2: Státní příspěvek na penzijní připojištění.....	25
Tabulka 3: Vývoj mandatorních výdajů v ČR v letech 2006 až 2010	30
Tabulka 4: Podíl mandatorních výdajů na výdajích státního rozpočtu v %.....	31
Tabulka 5: Struktura důchodů v letech 2006 až 2010 (počet, změna v %).....	33
Tabulka 6: Skutečné výdaje na důchody v letech 2006 až 2010 (v mil. Kč)	36
Tabulka 7: Struktura nemocensky pojištěných osob v letech 2006 až 2010.....	38
Tabulka 8: Nemocenské a ošetřovné v období 2006 – 2010 (proplacené dny)	39
Tabulka 9: Výdaje na dávky nemocenského pojištění v letech 2006 až 2010 (v Kč).....	40
Tabulka 10: Meziroční změny výdajů na dávky nemocenského pojištění (v %, v Kč).....	41
Tabulka 11: Počet uchazečů o zaměstnání v ČR v letech 2006 až 2010.....	43
Tabulka 12: Výdaje na státní politiku zaměstnanosti v letech 2006 až 2010 (tis. Kč, změna v %)	45
Tabulka 13: Podíl výdajů PPZ na celkových výdajích SPZ v letech 2006 až 2010 (v %).....	46
Tabulka 14: Výdaje na dávky státní sociální podpory v ČR v letech 2006 - 2010 (v mil. Kč) ..	47
Tabulka 15: Výdaje státu na zdravotní pojištění v letech 2006 - 2010 (v mil. Kč)	51
Tabulka 16: Stavební spoření v ČR v letech 2006 - 2010.....	52
Tabulka 17: Penzijní připojištění v letech 2006 až 2010	53
Tabulka 18: Saldo státního rozpočtu v letech 2006 až 2010 (v mld. Kč)	54
Tabulka 19: Výdaje na dluhovou službu (v mil. Kč)	54
Tabulka 20: Výdaje na příspěvky politickým stranám v letech 2006 až 2010 (v tis. Kč).....	56
Tabulka 21: Výdaje na ostatní mandatorní výdaje v letech 2006 až 2010 (v mil. Kč)	57
Tabulka 22: Velikost mandatorních výdajů plynoucích ze smluvních závazků (v mil. Kč).....	59
Tabulka 23: Struktura Quasi mandatorních výdajů v letech 2006 - 2010 (v mil. Kč)	60

10 Seznam obrázků

Obrázek 1: Výdaje státního rozpočtu ČR v letech 2006 až 2010 v mil. Kč.....	31
Obrázek 2: Struktura seniorů v ČR v letech 2006 až 2010 (v tis. osob)	32
Obrázek 3: Průměrná výše důchodu v ČR v letech 2006 až 2010 (v Kč)	35
Obrázek 4: Struktura dávek důchodového pojištění 2006 – 2010 (mil. Kč)	37
Obrázek 5: Podíl důchodů na sociálních transferech a na výdajích SR (v %)	37
Obrázek 6: Výdaje na ošetřovné, PPM a VPTM v letech 2006 až 2010 (v Kč)	42
Obrázek 7: Vývoj počtu uchazečů v ČR v období 2006 - 2010.....	44
Obrázek 8: Výdaje na státní politiku zaměstnanosti v letech 2006 až 2010 (tis. Kč)	46
Obrázek 9: Podíl RP a PND na celkových výdajích na státní sociální podporu v ČR 2006 - 2010 (v mil. Kč).....	49
Obrázek 10: Výdaje na testované a netestované dávky v ČR v letech 2006 - 2010 (v mil. Kč)	50
Obrázek 11: Transfery státním fondům od roku 2006 do roku 2010 (v mil. Kč)	55
Obrázek 12: Struktura mandatorních výdajů vyplývajících z jiných právních norem a smluv v letech 2006 až 2010 (v mil. Kč).....	58
Obrázek 13: Počet zaměstnanců organizačních složek státu v letech 2006 – 2010	61

Abstrakt

SUCHOMELOVÁ, K. *Mandatorní výdaje v ČR – struktura a vývoj*. Bakalářská práce. Plzeň: Fakulta ekonomická ZČU v Plzni, 77s., 2012

Klíčová slova: zákonné mandatorní výdaje, ostatní mandatorní výdaje vyplývající z jiných právních norem a smluvních závazků, sociální transfery, Quasi mandatorní výdaje

Předložená práce je zaměřená na mandatorní výdaje České republiky, které se v rozhodné výši podílí na výdajích státního rozpočtu. Mandatorní výdaje se dělí na mandatorní výdaje hrazené na základě zákona a ostatní mandatorní výdaje hrazené v důsledku jiných právních norem a smluvních závazků. V souvislosti s příkázanými výdaji jsou zmíněny i Quasi mandatorní výdaje, které jsou vynakládány k zabezpečení obranyschopnosti a chodu státu. V bakalářské práci je uvedena podrobná charakteristika jednotlivých druhů mandatorních výdajů, které jsou v další části analyzovány v průběhu let 2006 – 2010. V závěru je zhodnocen vliv reforem a shrnuta řešená problematika.

Abstract

SUCHOMELOVÁ, K. *Mandatory expenditures in the CR – structure and development*. Bachelor work. Plzeň: Economic Faculty ZČU in Plzeň, 77s., 2012

Key Words: statutory mandatory expenditures, other mandatory expenditures resulting from other laws and contractual obligations, social transfers, quasi mandatory expenditures

This work is based on mandatory expenditures in the Czech Republic, which are involved in expenses of state budget. Mandatory expenditures are divided into mandatory expenditures paid pursuant to the law and other mandatory expenses paid as a result of other laws and contractual obligations. In connection with the commanded expenses are mentioned also quasi-mandatory expenditures, which are spent for defense and security of statecraft. The thesis provides a detailed characterization of individual types of mandatory expenditures, which are analyzed in the following section through the years 2006 - 2010. In the conclusion the reform influence is evaluated and the solved issues summarized.